

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

**Яготинський інститут
Кафедра соціальної роботи**

Михайленчик Тетяна Юріївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня бакалавра**

на тему:

«Соціалізація дітей та молоді з особливими потребами засобами творчості»

Група ІН34-8-22-Б1СПр (4,0 з)

Спеціальність: 231«Соціальна робота»

Освітня програма: Соціальна робота

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

*Дипломна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів, текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело*

Студент

Михайленчик Тетяна Юріївна

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

к.і.н. Михайленко Сергій Миколайович

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Допущено до захисту перед ЕК

Завідувач кафедри

к.п.н. Черноштан Євгеній Валерійович

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Яготин 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ ТВОРЧОСТІ.....	10
1.1. Сутність поняття соціалізації дітей та молоді з особливими потребами.....	10
1.2. Роль творчої діяльності у процесі соціалізації дітей та молоді з особливими потребами.....	13
1.3. Нормативно-правове та організаційне забезпечення соціалізації дітей і молоді з особливими потребами в Україні.....	29
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ ТВОРЧОСТІ НА БАЗІ ЯГОТИНСЬКОГО БДЮТ.....	34
2.1. Основні напрями діяльності Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості Яготинської міської ради у роботі з дітьми та молоддю з особливими потребами.....	34
2.2. Форми та методи творчої діяльності як засобу соціалізації дітей та молоді з особливими потребами.....	40
2.3. Аналіз ефективності творчих методів соціалізації та рекомендації щодо удосконалення роботи.....	55
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	62
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку українського суспільства проблема соціалізації дітей та молоді з особливими потребами набуває особливої актуальності та соціальної значущості. Сьогодні в Україні активно впроваджуються принципи інклюзивної освіти, гуманізації суспільних відносин, забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян незалежно від стану здоров'я чи особливостей розвитку. У зв'язку з цим важливим завданням держави, освітніх закладів, соціальних інституцій та громадськості є створення умов для повноцінної інтеграції дітей та молоді з особливими потребами у соціальне середовище.

Соціалізація дітей та молоді з особливими потребами є складним і багатогранним процесом, який передбачає засвоєння соціального досвіду, формування комунікативних умінь, адаптацію до суспільного життя, розвиток особистісного потенціалу та підготовку до активної участі у громадському житті. Проте через фізичні, психологічні, соціальні чи комунікативні бар'єри значна частина таких дітей і молоді стикається з труднощами у процесі взаємодії з однолітками, самореалізації та включення у різні сфери суспільної діяльності. Це може призводити до соціальної ізоляції, зниження самооцінки, невпевненості у власних можливостях та обмеження життєвих перспектив.

Особливого значення в умовах сучасних суспільних викликів набуває пошук ефективних засобів соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Одним із таких засобів є творча діяльність, яка має значний виховний, корекційний, психологічний та соціальний потенціал. Залучення дітей і молоді до різних видів творчості – музичної, образотворчої, театральної, декоративно-ужиткової, хореографічної та інших – сприяє розвитку їхніх здібностей, емоційної сфери, комунікативних навичок, самовираження та формування позитивного ставлення до себе і навколишнього світу.

Творчість виступає не лише способом організації дозвілля, а й важливим інструментом соціальної адаптації та інтеграції особистості. Саме у процесі творчої діяльності діти та молодь з особливими потребами отримують

можливість проявити власну індивідуальність, розкрити таланти, відчувати успіх, налагодити міжособистісні контакти та долучитися до активного суспільного життя. Участь у творчих колективах, гуртках, конкурсах, виставках та культурно-масових заходах сприяє формуванню соціальної активності, розвитку толерантного ставлення у суспільстві та подоланню стереотипів щодо осіб з особливими потребами.

Важливу роль у процесі соціалізації відіграють заклади позашкільної освіти, які створюють сприятливе середовище для розвитку творчого потенціалу дітей та молоді. Зокрема, будинки дитячої та юнацької творчості мають широкі можливості для організації інклюзивної творчої діяльності, розвитку комунікації, підтримки емоційного благополуччя та формування соціальних компетентностей. У таких закладах дитина отримує можливість не лише здобувати нові знання й уміння, а й реалізовувати власні потреби у спілкуванні, самовираженні та суспільному визнанні.

Актуальність теми дослідження посилюється також сучасними соціальними умовами в Україні, пов'язаними з наслідками воєнних дій, внутрішнім переміщенням населення, психологічними травмами дітей та молоді, зростанням потреби у соціально-психологічній підтримці та створенні безпечного освітнього середовища. У таких умовах творча діяльність виступає важливим засобом психологічної реабілітації, емоційної підтримки та відновлення соціальних зв'язків.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених питанням інклюзивної освіти, соціалізації та творчого розвитку особистості, проблема використання творчості як ефективного засобу соціалізації дітей та молоді з особливими потребами у закладах позашкільної освіти потребує подальшого теоретичного осмислення та практичного дослідження. Особливо актуальним є вивчення досвіду конкретних закладів позашкільної освіти, зокрема Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості, аналіз ефективності форм і методів роботи, а також розробка рекомендацій щодо удосконалення соціально-педагогічної діяльності у цьому напрямі.

Отже, дослідження проблеми соціалізації дітей та молоді з особливими потребами засобами творчості є своєчасним, соціально значущим і має важливе теоретичне та практичне значення для розвитку інклюзивної освіти та соціальної роботи в Україні.

Стан наукової розробки теми дослідження. Проблема соціалізації дітей та молоді з особливими потребами є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі педагогіки, соціальної педагогіки, психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти. У сучасній науці значна увага приділяється питанням інтеграції осіб з особливими потребами у суспільство, створенню умов для їхнього гармонійного розвитку, соціальної адаптації та самореалізації.

Теоретичні засади соціалізації особистості розглядалися у працях таких учених, як Ігор Кон, Альберт Бандура, Лев Виготський, Ерік Еріксон та інших. Їхні наукові праці стали основою для розуміння процесу соціалізації як складного механізму засвоєння особистістю соціального досвіду, норм, цінностей та моделей поведінки.

Особливості соціалізації дітей та молоді з особливими потребами досліджували українські науковці Василь Сухомлинський, Іван Бех, Валентина Бондар, Анатолій Капська, Алла Колупаєва та інші. У їхніх працях розкриваються питання соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами, формування інклюзивного середовища, розвитку комунікативних навичок та забезпечення рівних можливостей у сфері освіти й суспільного життя.

Важливе місце у наукових дослідженнях займає проблема інклюзивної освіти як одного з провідних чинників соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Значний внесок у розвиток теорії та практики інклюзивного навчання зробили Софія Миронова, Віктор Синьов, Микола Ярмаченко та інші дослідники. У їхніх працях висвітлено питання психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами, соціальної інтеграції та створення сприятливих умов для розвитку особистості.

Окремий напрям наукових досліджень присвячений використанню творчої діяльності як засобу розвитку та соціалізації особистості. Значну увагу ролі мистецтва, творчості та культурної діяльності у вихованні й соціальному становленні дітей приділяли Антон Макаренко, Шалва Амонашвілі, Марія Монтессорі та інші вчені. Вони підкреслювали, що творча діяльність сприяє розвитку емоційної сфери, комунікації, самовираження та соціальної активності особистості.

Сучасні наукові дослідження також акцентують увагу на арттерапії, музикотерапії, театральній діяльності, декоративно-ужитковому мистецтві та інших творчих методах як ефективних засобах соціальної адаптації й психологічної підтримки дітей та молоді з особливими потребами. У працях українських і зарубіжних учених розглядаються можливості творчості у формуванні позитивної самооцінки, розвитку соціальних навичок та подоланні психологічних бар'єрів.

Разом із тим аналіз наукових джерел свідчить, що проблема соціалізації дітей та молоді з особливими потребами засобами творчості в умовах позашкільної освіти ще не отримала достатнього комплексного висвітлення. Потребують подальшого дослідження питання організації творчої діяльності в інклюзивному середовищі, удосконалення форм і методів роботи у закладах позашкільної освіти, а також аналіз практичного досвіду діяльності конкретних установ, зокрема будинків дитячої та юнацької творчості.

Недостатньо дослідженими залишаються також питання ефективності творчих методів соціалізації в сучасних умовах суспільних трансформацій, психологічних викликів та необхідності соціальної підтримки дітей і молоді в Україні. Саме тому дослідження соціалізації дітей та молоді з особливими потребами засобами творчості на базі Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості є актуальним та має важливе теоретичне і практичне значення.

Отже, аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що проблема соціалізації дітей та молоді з особливими потребами є достатньо актуальною у

сучасній науці, однак окремі аспекти використання творчої діяльності як засобу соціалізації в умовах позашкільної освіти потребують подальшого наукового осмислення та практичного вдосконалення.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та аналізі особливостей соціалізації дітей та молоді з особливими потребами засобами творчості, а також у визначенні ефективних форм і методів творчої діяльності в умовах закладу позашкільної освіти на базі Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості.

Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1. Проаналізувати сутність поняття соціалізації дітей та молоді з особливими потребами у науковій літературі.
2. Визначити роль творчої діяльності у процесі соціалізації дітей та молоді з особливими потребами.
3. Охарактеризувати нормативно-правове та організаційне забезпечення соціалізації дітей і молоді з особливими потребами в Україні.
4. Дослідити основні напрями діяльності Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості Яготинської міської ради у роботі з дітьми та молоддю з особливими потребами.
5. Проаналізувати форми та методи творчої діяльності як засобу соціалізації дітей та молоді з особливими потребами у закладі позашкільної освіти.
6. Здійснити аналіз ефективності творчих методів соціалізації дітей та молоді з особливими потребами.
7. Розробити практичні рекомендації щодо удосконалення роботи з соціалізації дітей та молоді з особливими потребами засобами творчості в умовах позашкільної освіти.

Об'єкт дослідження – процес соціалізації дітей та молоді з особливими потребами в умовах закладу позашкільної освіти.

Предмет дослідження – форми, методи та засоби творчої діяльності як чинник соціалізації дітей та молоді з особливими потребами на базі Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та виконання завдань у роботі використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, а саме:

- теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та систематизація наукової літератури, нормативно-правових документів з проблеми дослідження – з метою визначення сутності поняття соціалізації дітей та молоді з особливими потребами, ролі творчої діяльності у процесі соціалізації;

- емпіричні методи: спостереження, бесіда, анкетування, аналіз діяльності гуртків та творчих колективів – для вивчення особливостей організації творчої діяльності дітей та молоді з особливими потребами у Яготинському будинку дитячої та юнацької творчості;

- методи аналізу та узагальнення практичного досвіду – з метою оцінки ефективності форм і методів творчої соціалізації та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення роботи;

- статистичні методи – для обробки результатів анкетування, узагальнення отриманих даних та їх наочного представлення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

- здійснено комплексний аналіз особливостей соціалізації дітей та молоді з особливими потребами засобами творчості в умовах закладу позашкільної освіти;

- уточнено сутність та значення творчої діяльності як ефективного засобу соціалізації дітей та молоді з особливими потребами;

- досліджено та узагальнено досвід роботи Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості щодо організації творчої діяльності дітей та молоді з особливими потребами;

- визначено найбільш ефективні форми та методи творчої діяльності у процесі соціалізації;
- розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю з особливими потребами у закладах позашкільної освіти.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про процес соціалізації дітей та молоді з особливими потребами, обґрунтуванні ролі творчої діяльності у формуванні соціальних навичок, розвитку комунікативних здібностей, самореалізації та інтеграції особистості у суспільство. Матеріали дослідження доповнюють теоретичні засади соціальної педагогіки, інклюзивної освіти та організації позашкільної роботи з дітьми та молоддю з особливими потребами.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання матеріалів та висновків дослідження у діяльності закладів позашкільної освіти, центрів творчості, соціальних служб, інклюзивно-ресурсних центрів та інших установ, що працюють з дітьми та молоддю з особливими потребами. Запропоновані рекомендації можуть бути використані педагогами, соціальними педагогами, практичними психологами, керівниками гуртків та фахівцями соціальної сфери з метою удосконалення форм і методів творчої соціалізації дітей та молоді.

Структура кваліфікаційної роботи зумовлена метою, завданнями та логікою дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ ТВОРЧОСТІ

1.1. Сутність поняття соціалізації дітей та молоді з особливими потребами

У сучасному суспільстві проблема соціалізації дітей та молоді з особливими потребами набуває особливого значення у зв'язку з розвитком інклюзивної освіти, гуманізацією суспільних відносин та необхідністю забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Соціалізація є важливим процесом становлення особистості, її інтеграції у суспільство, формування системи цінностей, норм поведінки, навичок спілкування та взаємодії з іншими людьми. Для дітей та молоді з особливими потребами цей процес має особливу специфіку, оскільки пов'язаний із необхідністю подолання не лише фізичних чи психологічних труднощів, а й соціальних бар'єрів, стереотипів та обмежень.

Поняття «соціалізація» є одним із ключових у соціальній педагогіці, психології, соціології та педагогіці. У широкому розумінні соціалізація визначається як процес засвоєння людиною соціального досвіду, норм, цінностей, моделей поведінки та включення її у систему суспільних відносин. У процесі соціалізації особистість не лише пристосовується до соціального середовища, а й активно взаємодіє з ним, впливає на нього та реалізує власний потенціал [27, с. 59].

Науковці розглядають соціалізацію як безперервний процес, що триває протягом усього життя людини. Особливо важливими етапами соціалізації є дитинство та юність, оскільки саме у цей період формуються основні риси особистості, моральні цінності, соціальні установки та моделі поведінки. У цей час дитина набуває першого досвіду взаємодії з оточенням, навчається спілкуванню, співпраці, дотриманню соціальних норм і правил.

Для дітей та молоді з особливими потребами процес соціалізації має особливе значення, оскільки він сприяє їхній адаптації до суспільного життя, розвитку самостійності, формуванню позитивної самооцінки та соціальної активності. Водночас цей процес часто ускладнюється через наявність певних порушень фізичного, психічного, інтелектуального чи сенсорного розвитку, що

можуть обмежувати можливості повноцінної взаємодії із соціальним середовищем.

Поняття «діти та молодь з особливими потребами» охоплює осіб, які потребують додаткової підтримки у процесі навчання, виховання, соціальної адаптації та розвитку. До цієї категорії належать діти та молодь з порушеннями опорно-рухового апарату, слуху, зору, інтелектуального розвитку, розладами аутистичного спектра, мовленнєвими порушеннями, хронічними захворюваннями та іншими особливостями психофізичного розвитку.

У сучасній педагогічній та соціальній практиці все більше утверджується гуманістичний підхід до розуміння особливих потреб людини. Основна увага зосереджується не на обмеженнях особистості, а на створенні умов для її розвитку, самореалізації та активної участі у житті суспільства. Саме тому важливого значення набуває створення інклюзивного середовища, яке забезпечує рівний доступ до освіти, культури, творчості та соціальної активності.

Соціалізація дітей та молоді з особливими потребами здійснюється під впливом різних соціальних інститутів: сім'ї, закладів освіти, позашкільних установ, засобів масової інформації, громадських організацій, однолітків та соціального оточення загалом. Особливу роль у цьому процесі відіграє сім'я, адже саме вона є першим соціальним середовищем, у якому дитина отримує досвід спілкування, підтримки, емоційної взаємодії та формування базових соціальних навичок.

Важливим чинником соціалізації є система освіти, яка забезпечує не лише здобуття знань, а й формування соціальних компетентностей, комунікативних умінь та навичок взаємодії у колективі. У сучасних умовах інклюзивна освіта спрямована на створення рівних можливостей для всіх дітей незалежно від особливостей їхнього розвитку. Вона передбачає спільне навчання дітей з особливими потребами та їхніх однолітків, формування атмосфери толерантності, взаємоповаги та підтримки.

Окреме місце у процесі соціалізації займають заклади позашкільної освіти, які створюють умови для розвитку здібностей, творчого потенціалу, соціальної активності та організації змістовного дозвілля дітей та молоді. Участь у гуртках, творчих колективах, конкурсах, фестивалях та інших заходах сприяє розвитку комунікативних навичок, формуванню впевненості у собі, розширенню кола спілкування та інтеграції у суспільство.

Однією з важливих особливостей соціалізації дітей та молоді з особливими потребами є необхідність подолання соціальних бар'єрів та стереотипів. Нерідко такі діти стикаються з нерозумінням, дискримінацією або ізоляцією з боку суспільства, що негативно впливає на їхній психологічний стан та процес соціальної адаптації. Саме тому важливим завданням сучасного суспільства є формування толерантного ставлення до осіб з особливими потребами, підтримка їхньої активної участі у соціальному та культурному житті.

Соціалізація дітей та молоді з особливими потребами передбачає не лише адаптацію до суспільства, а й розвиток особистісної автономії, самостійності та здатності до самореалізації. Важливим показником успішної соціалізації є сформованість соціальних навичок, уміння взаємодіяти з іншими людьми, брати участь у колективній діяльності, приймати рішення та відповідати за власні вчинки.

У процесі соціалізації важливе значення має психологічна підтримка дітей та молоді з особливими потребами. Позитивне емоційне середовище, підтримка з боку педагогів, батьків та однолітків сприяють формуванню впевненості у власних силах, розвитку мотивації до діяльності та подоланню внутрішніх психологічних бар'єрів.

Особливу роль у соціалізації відіграє активна діяльність особистості. Саме через діяльність дитина пізнає світ, набуває соціального досвіду, формує навички спілкування та взаємодії. Одним із найбільш ефективних засобів соціалізації є творча діяльність, яка сприяє гармонійному розвитку особистості, формуванню емоційної сфери, розвитку уяви, мислення та комунікативних здібностей.

Творча діяльність дозволяє дітям та молоді з особливими потребами реалізувати власний потенціал, проявити індивідуальність, відчутти успіх та соціальне визнання. У процесі творчості створюються сприятливі умови для спілкування, співпраці, емоційного самовираження та формування позитивної самооцінки. Саме тому творчість розглядається як важливий засіб соціальної адаптації та інтеграції особистості у суспільство.

В умовах сучасного розвитку освіти та соціальної сфери особливого значення набуває комплексний підхід до соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Він передбачає взаємодію педагогів, психологів, соціальних працівників, батьків та громадськості у створенні сприятливих умов для розвитку особистості, забезпечення її прав, свобод та можливостей для повноцінної участі у житті суспільства.

Таким чином, соціалізація дітей та молоді з особливими потребами є складним, багатогранним і безперервним процесом, спрямованим на інтеграцію особистості у суспільство, формування соціальних компетентностей, розвиток самостійності та створення умов для повноцінної самореалізації. Успішність цього процесу значною мірою залежить від рівня підтримки з боку сім'ї, освітніх і соціальних установ, суспільства загалом, а також від використання ефективних засобів соціалізації, серед яких важливе місце посідає творча діяльність.

1.2. Роль творчої діяльності у процесі соціалізації дітей та молоді з особливими потребами

У сучасних умовах розвитку інклюзивної освіти та гуманізації суспільства особливого значення набуває проблема пошуку ефективних засобів соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Одним із найважливіших і найбільш дієвих засобів соціального розвитку особистості є творча діяльність, яка сприяє гармонійному розвитку людини, формуванню її соціальних навичок, комунікативних здібностей та позитивної самооцінки.

Творчість є невід'ємною складовою розвитку особистості, способом самовираження, самореалізації та пізнання навколишнього світу. Через творчу

діяльність дитина має можливість проявити свої здібності, емоції, інтереси, відчувати власну значущість та успішність. Для дітей та молоді з особливими потребами творчість набуває особливого значення, оскільки допомагає долати психологічні бар'єри, сприяє розвитку впевненості у власних силах та полегшує процес інтеграції у суспільство.

Творча діяльність охоплює різноманітні види активності: музичну, театральну, художню, декоративно-ужиткову, хореографічну, літературну та інші. Кожен із цих видів має значний виховний, корекційний і соціалізуючий потенціал. У процесі творчості дитина не лише здобуває певні знання й навички, а й навчається взаємодіяти з іншими людьми, працювати у колективі, висловлювати власні думки та емоції [32, с. 44].

Однією з головних функцій творчої діяльності у процесі соціалізації є комунікативна функція. Під час спільної творчої діяльності діти та молодь навчаються спілкуванню, співпраці, взаєморозумінню та підтримці. Особливо важливим це є для дітей з особливими потребами, які нерідко мають труднощі у встановленні соціальних контактів або відчувають невпевненість у спілкуванні з однолітками. Участь у творчих гуртках, колективах, виставах чи конкурсах створює умови для розширення кола спілкування та формування навичок соціальної взаємодії.

Творчість також виконує важливу адаптаційну функцію. У процесі творчої діяльності діти та молодь з особливими потребами поступово адаптуються до соціального середовища, навчаються взаємодіяти у колективі, дотримуватися правил спільної діяльності, долати труднощі та досягати поставленої мети. Творче середовище є більш емоційно комфортним і безпечним, що сприяє подоланню страхів, тривожності та психологічної замкненості.

Важливою є також корекційно-розвивальна функція творчої діяльності. Різні види мистецтва позитивно впливають на розвиток уваги, пам'яті, мислення, моторики, мовлення, емоційної сфери та уяви дітей і молоді з особливими потребами. Наприклад, музична діяльність сприяє розвитку емоційної чутливості та слухового сприйняття, образотворче мистецтво —

розвитку дрібної моторики й творчого мислення, театральна діяльність – розвитку мовлення, комунікативних умінь та емоційного самовираження.

Особливу роль у процесі соціалізації відіграє емоційно-психологічний вплив творчості. Діти та молодь з особливими потребами часто стикаються з внутрішніми переживаннями, невпевненістю у собі, відчуттям ізольованості або неповноцінності. Творча діяльність допомагає їм виразити свої емоції, переживання та почуття, знижує рівень психологічного напруження, сприяє формуванню позитивного емоційного стану та внутрішньої гармонії.

Творчість створює ситуацію успіху, яка є надзвичайно важливою для розвитку особистості. Навіть незначні досягнення у творчій діяльності сприяють формуванню впевненості у власних силах, підвищують самооцінку та мотивацію до подальшого розвитку. Участь у виставках, концертах, конкурсах, фестивалях чи інших творчих заходах дозволяє дітям та молоді з особливими потребами відчувати суспільне визнання, підтримку та значущість власних досягнень.

Одним із важливих аспектів творчої діяльності є її соціально-інтегративна функція. Участь дітей та молоді з особливими потребами у спільних творчих заходах із однолітками сприяє подоланню соціальної ізоляції та формуванню толерантного ставлення у суспільстві. У процесі спільної творчої діяльності створюються умови для взаємного пізнання, розвитку емпатії, взаємоповаги та позитивних міжособистісних стосунків.

У сучасній педагогічній практиці значної популярності набувають різні творчі методики та технології соціалізації, зокрема арттерапія, музикотерапія, театротерапія, танцювальна терапія, казкотерапія та інші. Їх використання сприяє не лише розвитку творчих здібностей, а й покращенню психоемоційного стану дітей, розвитку комунікативних навичок та соціальної активності.

Арттерапія є одним із найефективніших методів творчої соціалізації дітей та молоді з особливими потребами, оскільки поєднує у собі психологічний, педагогічний, корекційний та соціальний вплив на особистість. Вона базується на використанні різних видів мистецтва як засобу емоційного самовираження,

психологічної підтримки, розвитку творчих здібностей та гармонізації внутрішнього стану людини. Основною особливістю арттерапії є те, що у процесі творчої діяльності дитина має можливість вільно виражати власні почуття, емоції, переживання та внутрішній світ навіть без активного використання мовлення, що є особливо важливим для дітей із труднощами комунікації чи емоційного самовираження [47, с. 11].

Арттерапія охоплює різноманітні види художньої діяльності: малювання, живопис, ліплення, аплікацію, колажування, роботу з природними матеріалами, пісочну анімацію, декоративно-ужиткове мистецтво та інші творчі техніки. Через таку діяльність дитина отримує можливість не лише розвивати свої творчі здібності, а й поступово долати внутрішні страхи, невпевненість, тривожність та емоційне напруження.

Особливого значення арттерапія набуває у роботі з дітьми та молоддю з особливими потребами, які часто стикаються з труднощами соціальної адаптації, комунікації та взаємодії з оточенням. Творчий процес створює безпечне та комфортне середовище, у якому дитина відчувається більш вільно, не боїться помилитися або бути незрозумілою. На відміну від традиційних методів навчання чи виховання, арттерапія не передбачає жорсткої оцінки результату, що позитивно впливає на емоційний стан дитини та сприяє формуванню позитивної самооцінки.

У процесі художньої діяльності діти навчаються виражати свої емоції соціально прийнятними способами, що є важливим елементом їхньої соціалізації. Наприклад, через малюнок дитина може передати свої страхи, переживання, мрії чи емоційний стан, які їй важко висловити словами. Це допомагає педагогам, психологам та батькам краще зрозуміти внутрішній світ дитини, її потреби та труднощі.

Ліплення та робота з пластичними матеріалами позитивно впливають на розвиток дрібної моторики, координації рухів, уваги та посидючості. Крім того, така діяльність має заспокійливий ефект, допомагає знижувати рівень емоційного напруження та агресії. Аплікація, створення колажів та інші види

декоративної творчості сприяють розвитку уяви, просторового мислення, творчої ініціативності та естетичного сприйняття.

Важливою перевагою арттерапії є її здатність сприяти розвитку комунікативних навичок. Під час групових творчих занять діти та молодь навчаються взаємодіяти між собою, співпрацювати, обмінюватися думками, підтримувати один одного та працювати у колективі. Спільна творча діяльність створює умови для налагодження дружніх стосунків, формування атмосфери довіри та взаємоповаги.

Арттерапія також виконує важливу корекційно-розвивальну функцію. Вона сприяє розвитку уваги, пам'яті, мислення, мовлення, сенсорного сприйняття та емоційного інтелекту. Для дітей із порушеннями психофізичного розвитку творчі заняття можуть стати ефективним засобом подолання психологічних бар'єрів, розвитку самостійності та активності.

Особливу роль арттерапія відіграє у формуванні позитивного емоційного стану та психологічного благополуччя. У процесі творчості дитина переживає позитивні емоції, відчуття успіху та задоволення від власної діяльності. Це сприяє підвищенню самооцінки, розвитку впевненості у власних силах та мотивації до подальшої активності.

У сучасних умовах арттерапія широко використовується у закладах освіти, інклюзивно-ресурсних центрах, соціальних установах та закладах позашкільної освіти. Особливо ефективною вона є у діяльності творчих гуртків, студій образотворчого мистецтва та центрів дитячої творчості, де створюються умови для вільного самовираження та розвитку особистості.

Таким чином, арттерапія є важливим засобом творчої соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Вона сприяє емоційному розвантаженню, розвитку творчих здібностей, формуванню комунікативних навичок, позитивної самооцінки та соціальної активності. Завдяки використанню мистецтва як засобу психологічної підтримки арттерапія допомагає дітям та молоді з особливими потребами успішніше адаптуватися до соціального середовища, розкрити власний потенціал та інтегруватися у суспільство.

Музикотерапія є одним із важливих напрямів творчої діяльності, що активно використовується у процесі соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Вона ґрунтується на цілеспрямованому використанні музики, музичних звуків, ритмів та різних видів музичної діяльності з метою позитивного впливу на емоційний, психічний та соціальний розвиток особистості. Музика має здатність впливати на емоції, поведінку та внутрішній стан людини, тому музикотерапія є ефективним засобом психологічної підтримки, розвитку комунікативних навичок та соціальної адаптації [30, с. 82].

Музикотерапія позитивно впливає на емоційний стан, розвиток пам'яті, уваги, мислення та комунікативних здібностей дітей та молоді з особливими потребами. Музична діяльність допомагає розвивати ритмічність, координацію рухів, слухове сприйняття, емоційну чутливість та навички взаємодії у колективі. Для багатьох дітей музика стає засобом вираження емоцій і почуттів, які їм важко передати словами.

Особливого значення музикотерапія набуває у роботі з дітьми, які мають труднощі у спілкуванні, емоційні порушення або проблеми соціальної адаптації. Завдяки музиці створюється позитивна емоційна атмосфера, що допомагає знижувати рівень тривожності, страху, агресивності та внутрішнього напруження. Спокійна мелодія може сприяти релаксації та стабілізації емоційного стану, тоді як активні музичні вправи допомагають підвищувати активність, життєвий тонус та мотивацію до взаємодії з оточенням.

У процесі музичної діяльності діти та молодь з особливими потребами можуть брати участь у співі, ритмічних вправах, грі на музичних інструментах, музично-рухових композиціях, танцях та інших формах музичної творчості. Такі заняття сприяють розвитку дрібної та загальної моторики, координації рухів, дихання, артикуляції та мовлення. Особливо ефективною музикотерапія є для дітей із порушеннями мовлення, розладами аутистичного спектра, емоційно-вольовими порушеннями та труднощами у соціальній взаємодії.

Важливу роль музикотерапія відіграє у розвитку комунікативних навичок. Під час колективних музичних занять діти навчаються взаємодіяти між собою,

слухати інших, діяти узгоджено та підтримувати спільний ритм діяльності. Участь у музичних колективах, ансамблях чи хоровому співі сприяє формуванню почуття колективізму, взаємодопомоги та відповідальності за спільний результат.

Музика також має значний корекційно-розвивальний потенціал. Вона активізує пізнавальні процеси, стимулює розвиток уваги, пам'яті, мислення та уяви. Ритмічні вправи допомагають покращувати концентрацію уваги та самоконтроль, а музичні ігри розвивають здатність швидко реагувати, запам'ятовувати послідовність дій та орієнтуватися у просторі.

Для дітей та молоді з особливими потребами надзвичайно важливим є переживання ситуації успіху. Музична діяльність створює умови, у яких кожна дитина може проявити себе відповідно до власних можливостей, отримати позитивну оцінку та підтримку з боку педагогів і однолітків. Це сприяє формуванню позитивної самооцінки, впевненості у власних силах та мотивації до подальшого розвитку.

Музикотерапія також виконує важливу соціально-інтегративну функцію. Участь у концертах, музичних виступах, фестивалях чи творчих заходах дозволяє дітям та молоді з особливими потребами відчувати себе активними учасниками суспільного життя, долати соціальну ізоляцію та здобувати досвід публічної взаємодії. Такі заходи сприяють розвитку толерантності та позитивного ставлення суспільства до осіб з особливими потребами.

У закладах позашкільної освіти музикотерапія може реалізовуватися через діяльність вокальних гуртків, музичних студій, ансамблів, хореографічних колективів та інтегрованих творчих програм. Саме у таких умовах створюється сприятливе середовище для творчого розвитку, соціальної адаптації та емоційної підтримки дітей і молоді.

Важливе значення має професійна підготовка педагогів і керівників творчих колективів, які працюють із дітьми та молоддю з особливими потребами. Вони повинні враховувати індивідуальні особливості кожної

дитини, створювати доброзичливу атмосферу, підтримувати ініціативність та сприяти розвитку творчих здібностей.

Таким чином, музикотерапія є ефективним засобом творчої соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Вона сприяє емоційному розвитку, формуванню комунікативних навичок, розвитку моторики, уваги, пам'яті та творчих здібностей. Завдяки позитивному впливу музики на психоемоційний стан особистості музикотерапія допомагає дітям і молоді успішніше адаптуватися до соціального середовища, розвивати впевненість у собі та активно інтегруватися у суспільне життя.

Театральна діяльність є одним із найбільш ефективних засобів творчої соціалізації дітей та молоді з особливими потребами, оскільки поєднує у собі елементи мистецтва, спілкування, емоційного розвитку та колективної взаємодії. Театр створює особливе творче середовище, у якому дитина має можливість не лише розкрити свої здібності, а й навчитися взаємодіяти з іншими людьми, висловлювати власні думки та почуття, формувати впевненість у собі та долати внутрішні психологічні бар'єри.

Театральна діяльність є ефективним засобом формування комунікативних умінь та соціальної активності. Участь у театральних постановках сприяє розвитку мовлення, уяви, емоційної виразності, вмінню працювати у команді та взаємодіяти з іншими людьми. Крім того, театральна діяльність допомагає дітям та молоді долати сором'язливість, страх публічних виступів, невпевненість у собі та труднощі у спілкуванні [40, с. 31].

Особливого значення театральна діяльність набуває для дітей та молоді з особливими потребами, які нерідко мають проблеми з комунікацією, емоційним самовираженням або соціальною адаптацією. У процесі театральної гри дитина вчиться виражати свої емоції, передавати настрій, інтонацію, жести та міміку, що позитивно впливає на розвиток мовлення й невербальної комунікації. Це особливо важливо для дітей із мовленнєвими порушеннями, розладами аутистичного спектра чи труднощами соціальної взаємодії.

Участь у театральних постановках сприяє розвитку емоційного інтелекту та здатності до емпатії. Виконуючи певну роль, дитина намагається зрозуміти почуття, переживання та поведінку персонажа, що допомагає їй краще усвідомлювати емоції інших людей та формувати навички співпереживання. Завдяки цьому театральна діяльність сприяє розвитку толерантності, взаєморозуміння та позитивних міжособистісних стосунків.

Театр також має значний корекційно-розвивальний потенціал. Під час репетицій та виступів у дітей розвиваються увага, пам'ять, уява, мислення, координація рухів та здатність до концентрації. Запам'ятовування тексту ролей, послідовності дій та сценічних рухів активізує пізнавальні процеси та сприяє розвитку інтелектуальних здібностей.

Важливою перевагою театральної діяльності є її колективний характер. Театральна постановка є результатом спільної роботи, тому діти навчаються співпрацювати, домовлятися, підтримувати один одного та відповідально ставитися до спільної справи. У процесі взаємодії у творчому колективі формуються навички командної роботи, взаємодопомоги та соціальної відповідальності.

Театральна діяльність створює сприятливі умови для подолання психологічних бар'єрів. Багато дітей та молоді з особливими потребами відчують труднощі у спілкуванні, бояться бути незрозумілими або осудженими. У театральній грі дитина отримує можливість перевтілитися в інший образ, що допомагає їй почуватися більш впевнено та вільно. Поступово це сприяє зменшенню внутрішньої напруги, розвитку відкритості та комунікабельності.

Особливу роль театральна діяльність відіграє у формуванні позитивної самооцінки. Успішний виступ, схвалення глядачів, підтримка педагогів та однолітків допомагають дитині відчути власну значущість та успіх. Це позитивно впливає на її емоційний стан, мотивацію до подальшої діяльності та прагнення до самореалізації.

У сучасній педагогічній практиці широко використовуються різні форми театральної діяльності: драматичні гуртки, театральні студії, ляльковий театр, інсценізації казок, пантоміма, музично-театральні композиції та інтерактивні театральні ігри. Для дітей та молоді з особливими потребами особливо ефективними є казкотерапія та ляльковий театр, оскільки вони допомагають легше виражати емоції, долати страхи та розвивати комунікативні навички.

Казкотерапія як елемент театральної діяльності сприяє моральному та емоційному розвитку особистості. Через сюжети казок діти засвоюють соціальні норми поведінки, вчаться розрізняти добро і зло, розуміти наслідки вчинків та взаємодіяти з іншими людьми. Інсценізація казкових сюжетів допомагає дітям краще засвоювати соціальний досвід та розвивати творчі здібності [38, с. 87].

Ляльковий театр є особливо ефективним у роботі з дітьми молодшого віку та дітьми, які мають труднощі у вербальному спілкуванні. Спілкування через образ ляльки допомагає дитині почуватися більш захищеною, знижує рівень тривожності та стимулює мовленнєву активність.

Участь у театральних виставах, конкурсах, фестивалях та культурно-масових заходах дозволяє дітям та молоді з особливими потребами інтегруватися у суспільне життя, відчувати себе частиною колективу та отримувати позитивний досвід соціальної взаємодії. Такі заходи також сприяють формуванню толерантного ставлення суспільства до осіб з особливими потребами та розвитку інклюзивної культури.

Значну роль у організації театральної діяльності відіграють педагоги та керівники творчих колективів. Вони повинні створювати доброзичливу атмосферу, підтримувати кожну дитину, враховувати її індивідуальні можливості та сприяти розвитку творчої ініціативи. Важливим є використання індивідуального підходу та створення ситуації успіху для кожного учасника театального колективу.

Таким чином, театральна діяльність є важливим засобом соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Вона сприяє розвитку мовлення, емоційної

виразності, комунікативних умінь, творчих здібностей та соціальної активності. Завдяки участі у театральній діяльності діти та молодь отримують можливість подолати психологічні бар'єри, розвинути впевненість у собі, навчитися взаємодіяти у колективі та успішно інтегруватися у суспільство.

Декоративно-ужиткове мистецтво також має значний соціалізуючий, виховний та корекційно-розвивальний потенціал у роботі з дітьми та молоддю з особливими потребами. Воно охоплює різноманітні види творчої діяльності, пов'язані з виготовленням художніх виробів та декоративних предметів із різних матеріалів. До основних видів декоративно-ужиткового мистецтва належать вишивка, бісероплетіння, аплікація, орігамі, ліплення, витинанка, квілінг, декупаж, ткацтво, народна іграшка, художнє оформлення виробів та інші види ручної творчості [49, с. 68].

Робота з різними матеріалами розвиває дрібну моторику, координацію рухів, посидючість, уважність, точність та акуратність. Для дітей та молоді з особливими потребами розвиток дрібної моторики має особливе значення, оскільки він безпосередньо пов'язаний із розвитком мовлення, мислення, пам'яті та пізнавальних процесів. Виконання творчих завдань сприяє покращенню координації рухів рук, концентрації уваги та здатності до самоконтролю.

У процесі виготовлення творчих робіт діти та молодь набувають навичок самостійності, відповідальності та організованості. Вони вчаться планувати свою діяльність, дотримуватися певної послідовності дій, доводити розпочату справу до завершення та оцінювати результати власної праці. Це сприяє формуванню працелюбності, наполегливості та дисциплінованості, які є важливими якостями для успішної соціалізації особистості.

Декоративно-ужиткове мистецтво позитивно впливає на емоційний стан дітей та молоді з особливими потребами. Творчий процес допомагає знижувати рівень тривожності, нервового напруження, агресивності та сприяє емоційному розвантаженню. Під час творчої діяльності дитина отримує позитивні емоції, відчуття задоволення від власної праці та можливість вільного самовираження.

Особливого значення декоративно-ужиткова творчість набуває у формуванні позитивної самооцінки. Створення власного виробу, отримання схвалення від педагогів, батьків чи однолітків допомагає дитині відчувати свою значущість, успішність та віру у власні можливості. Навіть незначні творчі досягнення сприяють підвищенню впевненості у собі та мотивації до подальшого розвитку.

Важливу роль декоративно-ужиткове мистецтво відіграє у розвитку творчих здібностей та уяви. У процесі роботи діти навчаються поєднувати кольори, форми, матеріали, створювати композиції та проявляти індивідуальність. Це сприяє розвитку естетичного смаку, художнього мислення та творчої ініціативності.

Декоративно-ужиткова діяльність також сприяє розвитку комунікативних навичок та соціальної взаємодії. Під час колективної творчої роботи діти навчаються співпрацювати, допомагати один одному, ділитися матеріалами та ідеями, працювати у команді та взаємодіяти з оточенням. Спільна творча діяльність створює позитивну атмосферу взаєморозуміння, підтримки та довіри.

Особливо важливим є використання елементів народного декоративно-ужиткового мистецтва у роботі з дітьми та молоддю. Ознайомлення з українськими народними традиціями, орнаментами, символікою та техніками декоративної творчості сприяє формуванню національної свідомості, поваги до культурної спадщини та духовних цінностей українського народу. Через творчість діти мають можливість долучатися до культурного життя суспільства та відчувати себе частиною національної спільноти.

Важливим аспектом декоративно-ужиткового мистецтва є його практична спрямованість. Створені власноруч вироби можуть використовуватися у побуті, брати участь у виставках, конкурсах, благодійних ярмарках чи творчих заходах. Це дає дітям та молоді з особливими потребами можливість відчувати соціальну значущість своєї праці та отримати позитивний досвід суспільного визнання.

У закладах позашкільної освіти декоративно-ужиткове мистецтво реалізується через діяльність творчих гуртків, студій, майстерень та клубів за інтересами. Саме такі форми роботи створюють сприятливі умови для творчого розвитку, соціальної адаптації та організації змістовного дозвілля дітей та молоді з особливими потребами.

Значну роль у процесі творчої соціалізації відіграє педагог або керівник гуртка. Від його професійної майстерності, терпіння, доброзичливості та здатності підтримати дитину залежить ефективність творчої діяльності. Важливо, щоб педагог враховував індивідуальні можливості кожної дитини, створював ситуацію успіху та заохочував до творчої ініціативності.

Крім того, декоративно-ужиткове мистецтво може використовуватися як засіб психологічної реабілітації та соціальної підтримки дітей, які пережили стресові ситуації чи емоційні труднощі. Ручна творча праця допомагає стабілізувати емоційний стан, сприяє розвитку внутрішньої рівноваги та позитивного ставлення до життя.

Таким чином, декоративно-ужиткове мистецтво є важливим засобом творчої соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Воно сприяє розвитку дрібної моторики, творчих здібностей, емоційної сфери, комунікативних навичок та соціальної активності. Участь у декоративно-ужитковій діяльності допомагає дітям і молоді формувати самостійність, відповідальність, впевненість у собі та успішно інтегруватися у соціальне середовище.

Важливу роль у соціалізації дітей та молоді з особливими потребами засобами творчості відіграють заклади позашкільної освіти. Саме вони створюють сприятливі умови для вільного творчого розвитку особистості, організації змістовного дозвілля, розширення соціальних контактів, формування життєвих компетентностей та інтеграції дітей і молоді у суспільство. Позашкільна освіта є важливою складовою системи безперервного виховання та розвитку особистості, оскільки забезпечує можливість для самореалізації, розвитку здібностей та активної участі у творчій діяльності.

Для дітей та молоді з особливими потребами заклади позашкільної освіти мають особливе значення, адже вони створюють середовище, у якому дитина може відчувати себе повноцінним учасником колективу, проявити свої здібності, знайти друзів та отримати позитивний досвід соціальної взаємодії. На відміну від формального освітнього середовища, позашкільні заклади характеризуються більш гнучкою, доброзичливою та творчою атмосферою, що сприяє емоційному комфорту й розкриттю потенціалу кожної дитини.

Участь у діяльності гуртків, студій, творчих об'єднань, клубів за інтересами, мистецьких колективів та інших форм позашкільної роботи дозволяє дітям і молоді реалізовувати свої здібності та відчувати себе активними учасниками соціального життя. Завдяки творчій діяльності діти мають можливість не лише розвивати власні таланти, а й навчатися спілкуванню, співпраці, взаємодопомозі та відповідальності.

Заклади позашкільної освіти забезпечують широкий спектр напрямів творчої діяльності: художньо-естетичний, музичний, театральний, декоративно-ужитковий, хореографічний, літературний, технічний, спортивний та інші. Така різноманітність дозволяє враховувати індивідуальні інтереси, здібності та можливості дітей і молоді з особливими потребами, створюючи умови для їхнього гармонійного розвитку [45, с. 16].

Особливу роль у процесі соціалізації відіграє колективна творча діяльність. Під час занять у гуртках та творчих студіях діти навчаються взаємодіяти з однолітками, працювати у команді, дотримуватися правил поведінки, підтримувати інших та відповідально ставитися до спільної справи. Саме через таку взаємодію формуються комунікативні навички, соціальна активність, толерантність та здатність до співпраці.

Для дітей та молоді з особливими потребами важливим є створення ситуації успіху, яка сприяє розвитку позитивної самооцінки та впевненості у власних силах. У закладах позашкільної освіти кожна дитина має можливість проявити себе у певному виді діяльності, отримати підтримку педагогів та однолітків, відчувати власну значущість і досягнення. Участь у виставках,

конкурсах, концертах, фестивалях та інших творчих заходах допомагає дітям долати невпевненість, розвивати ініціативність та відчувати суспільне визнання.

Позашкільна освіта також виконує важливу корекційно-розвивальну функцію. Заняття творчістю позитивно впливають на розвиток емоційної сфери, уваги, пам'яті, уяви, моторики та мовлення дітей з особливими потребами. Творча діяльність допомагає подолати психологічне напруження, сприяє емоційному розвантаженню та формуванню позитивного ставлення до себе і навколишнього світу.

Важливим напрямом діяльності закладів позашкільної освіти є формування інклюзивного середовища. Інклюзивний підхід передбачає створення рівних можливостей для всіх дітей незалежно від особливостей розвитку, стану здоров'я чи соціального статусу. У такому середовищі діти з особливими потребами навчаються разом зі своїми однолітками, беруть участь у спільних творчих заходах та отримують досвід повноцінної соціальної взаємодії.

Особливе значення у процесі соціалізації мають педагоги та керівники гуртків, які працюють у закладах позашкільної освіти. Саме вони створюють атмосферу підтримки, довіри та взаєморозуміння, допомагають дітям розкривати власні здібності та долати труднощі. Від професійної компетентності педагога, його толерантності, доброзичливості та індивідуального підходу значною мірою залежить успішність соціалізації дітей та молоді з особливими потребами.

Не менш важливою є співпраця закладів позашкільної освіти з батьками дітей. Залучення родини до творчих заходів, спільних проєктів, виставок та свят сприяє зміцненню взаємин між батьками й дітьми, формуванню позитивного емоційного клімату та підтримці творчого розвитку дитини.

У сучасних умовах заклади позашкільної освіти також виконують важливу соціально-психологічну функцію, особливо в умовах суспільної нестабільності та стресових ситуацій. Творчі заняття допомагають дітям і молоді з особливими

потребами відволікатися від негативних переживань, стабілізувати емоційний стан та знаходити нові можливості для самореалізації.

Крім того, участь у позашкільній діяльності сприяє професійній орієнтації дітей та молоді. Через творчу діяльність вони можуть виявити свої нахили, інтереси та здібності, що у майбутньому допоможе їм визначитися з професійним шляхом та адаптуватися до самостійного життя.

Особливої уваги заслуговує діяльність будинків дитячої та юнацької творчості, які є важливими осередками творчого розвитку та соціалізації дітей і молоді. Саме у таких закладах створюються умови для реалізації індивідуальних здібностей, організації інклюзивного творчого середовища та підтримки дітей з особливими потребами.

Таким чином, заклади позашкільної освіти відіграють надзвичайно важливу роль у соціалізації дітей та молоді з особливими потребами засобами творчості. Вони сприяють розвитку творчих здібностей, комунікативних навичок, соціальної активності, емоційної стабільності та впевненості у собі. Завдяки діяльності гуртків, студій і творчих колективів діти та молодь отримують можливість успішно адаптуватися до соціального середовища, розкрити власний потенціал та інтегруватися у суспільне життя.

Особливо важливою є підтримка педагогів, керівників гуртків та батьків у процесі творчої соціалізації. Від їхнього професіоналізму, толерантності та здатності створити позитивну атмосферу значною мірою залежить ефективність соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Педагог має не лише організовувати творчу діяльність, а й сприяти розвитку особистісного потенціалу дитини, підтримувати її ініціативність, самостійність та віру у власні можливості.

У сучасних умовах особливого значення набуває також використання творчості як засобу психологічної реабілітації та підтримки дітей і молоді, які переживають наслідки стресових ситуацій, соціальної нестабільності чи воєнних подій. Творча діяльність допомагає стабілізувати емоційний стан,

сприяє відновленню внутрішньої рівноваги та формуванню позитивного світосприйняття.

Таким чином, творча діяльність є важливим засобом соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Вона сприяє розвитку комунікативних навичок, соціальної активності, емоційної сфери, творчого потенціалу та позитивної самооцінки особистості. Завдяки творчості діти та молодь отримують можливість успішно адаптуватися до соціального середовища, подолати психологічні бар'єри, реалізувати власні здібності та інтегруватися у суспільство. Саме тому організація творчої діяльності у закладах освіти та позашкільних установах є важливим напрямом соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю з особливими потребами.

1.3. Нормативно-правове та організаційне забезпечення соціалізації дітей і молоді з особливими потребами в Україні

У сучасних умовах розвитку українського суспільства важливим напрямом державної політики є забезпечення прав дітей та молоді з особливими потребами, створення умов для їхньої повноцінної соціалізації, інтеграції у суспільство та реалізації особистісного потенціалу. Соціалізація осіб з особливими потребами є складним процесом, ефективність якого значною мірою залежить від нормативно-правового та організаційного забезпечення з боку держави, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, соціальних служб і громадських організацій.

Нормативно-правова база України у сфері захисту прав дітей та молоді з особливими потребами ґрунтується на міжнародних стандартах у галузі прав людини, принципах гуманізму, рівності, недискримінації та доступності освіти й соціальних послуг. Важливим кроком у забезпеченні прав осіб з особливими потребами стало приєднання України до міжнародних документів, які визначають основні напрями державної політики щодо підтримки та соціальної інтеграції таких осіб.

Одним із основних міжнародних документів є Організація Об'єднаних Націй та ухвалена нею Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, яку

Україна ратифікувала у 2009 році. Конвенція закріплює право осіб з інвалідністю на освіту, соціальний захист, культурний розвиток, участь у суспільному житті та недискримінацію. Відповідно до положень Конвенції держава зобов'язана забезпечувати умови для повноцінної участі осіб з особливими потребами у всіх сферах суспільного життя.

Основним нормативно-правовим актом України є Конституція України, яка гарантує рівність прав і свобод усіх громадян, право на освіту, соціальний захист та всебічний розвиток особистості. Конституційні положення створюють основу для формування державної політики у сфері підтримки дітей та молоді з особливими потребами [1].

Важливе значення у забезпеченні соціалізації дітей та молоді з особливими потребами має законодавство у сфері освіти. Зокрема, Закон України «Про освіту» визначає право кожної особи на якісну та доступну освіту незалежно від стану здоров'я чи особливостей розвитку. Закон передбачає створення інклюзивного освітнього середовища, забезпечення психолого-педагогічного супроводу та адаптацію освітнього процесу до потреб дітей з особливими освітніми потребами [2].

Особливе місце займає Закон України «Про повну загальну середню освіту», який регламентує організацію інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти. Закон гарантує право дітей з особливими освітніми потребами на навчання у звичайних закладах освіти за місцем проживання та створення необхідних умов для їхнього розвитку й соціалізації [3].

Важливим нормативним документом є також Закон України «Про позашкільну освіту», який визначає роль закладів позашкільної освіти у розвитку творчих здібностей, організації дозвілля та соціалізації дітей і молоді. Позашкільна освіта створює умови для самореалізації особистості, розвитку її інтересів, талантів і соціальної активності. Для дітей та молоді з особливими потребами участь у гуртках, творчих студіях, мистецьких колективах є важливим засобом соціальної адаптації та інтеграції у суспільство [4].

Питання соціального захисту осіб з особливими потребами регулює Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». Закон спрямований на забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю, створення безбар'єрного середовища, доступу до освіти, праці, культури та соціальних послуг [5].

Важливу роль у процесі соціалізації дітей та молоді з особливими потребами відіграють державні програми та концепції у сфері інклюзивної освіти та соціальної підтримки. Зокрема, в Україні реалізуються заходи щодо розвитку інклюзивного навчання, удосконалення системи психолого-педагогічного супроводу, створення інклюзивно-ресурсних центрів та забезпечення доступності освітнього середовища.

Інклюзивно-ресурсні центри стали важливим елементом системи підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Їх діяльність спрямована на проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надання корекційно-розвиткових послуг, консультацій батькам та педагогам, а також сприяння успішній соціалізації дітей.

Організаційне забезпечення соціалізації дітей та молоді з особливими потребами здійснюється через діяльність різних державних і недержавних установ. Важливу роль у цьому процесі відіграють:

- заклади дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти;
- інклюзивно-ресурсні центри;
- соціальні служби;
- центри соціальної реабілітації;
- громадські організації;
- благодійні фонди;
- заклади культури та мистецтва.

Заклади освіти є одним із головних середовищ соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Саме у процесі навчання та виховання формуються соціальні навички, комунікативні вміння, здатність до взаємодії з однолітками та адаптації до суспільного життя. Важливим завданням сучасної освіти є

створення інклюзивного освітнього середовища, у якому кожна дитина почуватиметься комфортно, безпечно та матиме можливість реалізувати власний потенціал.

Значну роль у соціалізації дітей та молоді з особливими потребами відіграють заклади позашкільної освіти, зокрема будинки дитячої та юнацької творчості, центри творчості, мистецькі школи та гуртки. Їх діяльність спрямована на розвиток творчих здібностей, організацію змістовного дозвілля, формування соціальної активності та підтримку емоційного благополуччя дітей.

Організація творчої діяльності у таких закладах сприяє розвитку комунікації, самостійності, відповідальності та впевненості у власних силах. Участь у колективних творчих заходах допомагає дітям та молоді з особливими потребами подолати соціальну ізоляцію, розширити коло спілкування та інтегруватися у соціальне середовище.

Важливе значення у системі соціалізації мають соціальні служби та громадські організації, які забезпечують психологічну підтримку, соціальний супровід, організацію культурно-масових заходів, тренінгів та програм соціальної адаптації. Громадські організації активно сприяють формуванню толерантного ставлення до осіб з особливими потребами та розвитку інклюзивної культури у суспільстві.

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується активним впровадженням принципів безбар'єрності та інклюзії. В Україні реалізуються державні та місцеві програми, спрямовані на забезпечення доступності освітнього, культурного та соціального простору для осіб з особливими потребами. Особлива увага приділяється створенню умов для участі дітей та молоді у творчих, спортивних та культурних заходах.

Разом із тим, незважаючи на позитивні зміни, у сфері соціалізації дітей та молоді з особливими потребами в Україні залишаються певні проблеми. Серед них:

- недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення окремих закладів освіти;
- нестача фахівців у сфері інклюзивної освіти та соціальної роботи;
- недостатня підготовленість педагогів до роботи в інклюзивному середовищі;
- наявність соціальних стереотипів і бар'єрів у суспільстві;
- обмежені можливості для участі дітей та молоді з особливими потребами у культурному та громадському житті [17, с. 82].

У зв'язку з цим важливим завданням держави та суспільства є подальше вдосконалення нормативно-правової бази, розширення можливостей інклюзивної освіти, розвиток системи соціальної підтримки та забезпечення ефективної взаємодії між освітніми, соціальними й культурними установами.

Таким чином, нормативно-правове та організаційне забезпечення соціалізації дітей і молоді з особливими потребами в Україні ґрунтується на принципах рівності, доступності, гуманізму та інклюзії. Законодавча база України створює необхідні умови для забезпечення прав осіб з особливими потребами на освіту, соціальний захист, творчий розвиток та участь у суспільному житті. Водночас ефективність процесу соціалізації значною мірою залежить від практичної реалізації державної політики, розвитку інклюзивного середовища та використання сучасних форм і методів соціально-педагогічної роботи.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ ТВОРЧОСТІ НА БАЗІ ЯГОТИНСЬКОГО БДЮТ

2.1. Основні напрями діяльності Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості Яготинської міської ради у роботі з дітьми та молоддю з особливими потребами

У сучасних умовах розвитку інклюзивної освіти та соціально-педагогічної роботи особливого значення набуває діяльність закладів позашкільної освіти, які забезпечують умови для творчого розвитку, соціальної адаптації та інтеграції дітей і молоді з особливими потребами у суспільство. Одним із таких закладів є Яготинський будинок дитячої та юнацької творчості Яготинської міської ради Бориспільського району Київської області, діяльність якого спрямована на забезпечення всебічного розвитку дітей та молоді, організацію змістовного дозвілля, підтримку творчих здібностей та формування соціально активної особистості [65].

Повна назва закладу відповідно до Статуту – Яготинський будинок дитячої та юнацької творчості Яготинської міської ради Бориспільського району Київської області. Заклад розташований за адресою: м. Яготин, провулок Кобзаря, 1 А. Діяльність БДЮТ здійснюється відповідно до чинного законодавства України у сфері освіти, позашкільної освіти та інклюзивного навчання [64].

Історія Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості бере свій початок у післявоєнний період, коли в 1946 році у місті Яготин виникла ідея створення піонерського клубу як осередку організації змістовного дозвілля дітей та розвитку їхніх творчих здібностей. У складних соціально-економічних умовах повоєнної відбудови особливого значення набувала робота з дітьми та молоддю, спрямована на їхнє виховання, організацію дозвілля та формування активної громадянської позиції.

Важливу роль у становленні закладу відіграв Олександр Степанович Непорожній – перший організатор дитячого руху на Яготинщині та ініціатор

створення музейної системи району. Саме він очолив перший піонерський клуб та став одним із засновників позашкільної роботи в громаді. Разом із ним у клубі працювали Дубошій Микола Наумович, Величко Віра Петрівна, Калійніченко Вадим Федорович та бібліотекар Катерина Григорівна. Їхня діяльність сприяла формуванню перших гуртків та розвитку організованого дитячого дозвілля.

Новий етап розвитку закладу розпочався у 1952 році, коли директором стала Віра Петрівна Величко. У цей період заклад отримав назву «Будинок піонерів». Активно розширювалася мережа гуртків, особливо популярними стали шахово-шашковий гурток та гурток радистів, що свідчило про зростання інтересу дітей до технічної творчості та інтелектуального розвитку.

З 1956 року Будинок піонерів очолив Юрій Іванович Царик, за керівництва якого значно активізувалася гурткова робота. Було організовано радіотехнічний, драматичний гуртки, гурток художнього читання та інші творчі об'єднання. У 1960-х роках особлива увага приділялася розвитку технічної творчості, що відповідало суспільним потребам того часу та сприяло професійній орієнтації молоді.

Важливим напрямом діяльності стала краєзнавчо-туристська робота. У 1959 році вихованці краєзнавчого гуртка брали участь у краєзнавчо-туристській експедиційній естафеті, під час якої зустрічалися з передовиками виробництва, вивчали історію рідного краю та були нагороджені за свої досягнення. Такі заходи сприяли патріотичному вихованню дітей, формуванню в них активної життєвої позиції та інтересу до історико-культурної спадщини.

Значний внесок у розвиток закладу зробила Галина Григорівна Лавріненко (Тимінько), яка очолювала Будинок піонерів з 1962 по 1988 рік. У цей період активно розвивалася інструктивно-методична робота, зміцнювалася співпраця зі школами району, удосконалювалися форми організації позашкільної діяльності. З вересня 1964 року у закладі функціонували авіамодельний, автомодельний, фотографічний, краєзнавчий, рукодільний, танцювальний гуртки та гурток баяністів.

Особливого розвитку набув авіамодельний гурток. Уже в 1965 році його вихованці брали участь у I обласних змаганнях юних ракетомodelістів та отримували подяки за високі результати. У подальші роки багато випускників гуртка пов'язали своє життя з авіаційною сферою, ставши пілотами та технічними спеціалістами. На початку 1980-х років авіамодельний гурток очолив Топіха Леонід Миколайович, під керівництвом якого гуртківці неодноразово ставали переможцями обласних змагань.

У 1970–1980-х роках Будинок піонерів переживав період активного розвитку. До роботи долучалися досвідчені педагоги та вожаті, серед яких Царик Людмила Петрівна, Вернигора (Лугіна) Валентина Іванівна, Голод Олена Миколаївна, Гарбуз Галина Василівна. У цей час посилювалася військово-патріотична та туристсько-краєзнавча робота, створювалися агітбригади, працював районний піонерський штаб «Орлятко».

У 1980–1990-х роках значно розширилася мережа гуртків та кількість вихованців. Активно працювали туристсько-краєзнавчі, технічні, художньо-естетичні гуртки, шаховий клуб «Данко», школа піонерського активу. Під керівництвом Валерія Володимировича Шевченка розвивався туристичний рух: організовувалися походи Карпатами, Кримом, Запоріжжям, що сприяло фізичному розвитку, патріотичному вихованню та соціалізації дітей.

Важливе місце у діяльності закладу займала художньо-естетична творчість. Під керівництвом Табачної Т.В. діяли гуртки художньої вишивки, театру маріонеток, в'язання, макраме, моделювання одягу та роботи з природними матеріалами. Такі види творчості сприяли розвитку естетичного смаку, творчого мислення, дрібної моторики та комунікативних навичок дітей.

Особлива увага приділялася соціально-реабілітаційній роботі з дітьми, які потребували особливої підтримки: дітьми з інвалідністю, сиротами, дітьми з багатодітних та малозабезпечених сімей. Педагоги закладу створювали умови для їхньої творчої самореалізації, психологічної підтримки та соціальної адаптації.

У 1992 році було започатковано конкурс талановитих дітей, який згодом перетворився на свято мистецтв «Таланти твої, Яготинщино!». Цей захід став важливою платформою для підтримки творчо обдарованої молоді та популяризації дитячої творчості.

У вересні 2002 року Будинок дитячої творчості було офіційно перейменовано в Яготинський будинок дитячої та юнацької творчості. Заклад продовжив активно розвиватися, зберігаючи кращі традиції позашкільної освіти та впроваджуючи нові форми роботи з дітьми і молоддю. У 2010 році Яготинський БДЮТ став переможцем у номінації «Лідер позашкільної освіти», а авіамодельний гурток отримав Срібний Кубок у відповідній категорії.

Отже, історія Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості свідчить про його вагомий роль у розвитку позашкільної освіти, творчого потенціалу та соціалізації дітей і молоді. Протягом багатьох десятиліть заклад залишається важливим осередком виховання, творчого розвитку та підтримки дитячої обдарованості на Яготинщині.

Яготинський БДЮТ є важливим осередком творчого, культурного та соціального розвитку дітей і молоді громади. Основною метою діяльності закладу є створення умов для розвитку здібностей, інтересів, талантів та творчого потенціалу вихованців, а також забезпечення їхньої успішної соціалізації через залучення до різних видів творчої діяльності.

Особливе місце у діяльності закладу займає робота з дітьми та молоддю, які потребують особливої соціальної підтримки та уваги, зокрема з дітьми з особливими освітніми потребами. У закладі навчається 13 дітей з особливими освітніми потребами, 14 дітей із числа внутрішньо переміщених осіб, 51 дитина учасників бойових дій, 6 дітей, один із батьків яких загинув або зник безвісти, а також діти з багатодітних сімей та інших соціально вразливих категорій [64].

Діяльність Яготинського БДЮТ спрямована на реалізацію принципів доступності, рівності, інклюзії та гуманізму. Заклад створює умови для рівного доступу дітей до творчої діяльності незалежно від особливостей їхнього розвитку, соціального статусу чи життєвих обставин. Важливим кроком у

забезпеченні доступності стало облаштування пандусу, який функціонує з 2018 року та забезпечує безперешкодний доступ до приміщення закладу.

Одним із основних напрямів діяльності Яготинського БДЮТ є організація гурткової роботи. У закладі функціонує 39 творчих об'єднань та гуртків, у яких працює 50 груп. Загальна кількість вихованців становить 747 дітей, що складає 21,6 % від загальної кількості учнів закладів загальної середньої освіти територіальної громади. Це свідчить про значну роль закладу у системі позашкільної освіти громади та високий рівень охоплення дітей творчою діяльністю.

Гурткова робота організована за різними напрямками творчості та охоплює дітей різних вікових категорій: дошкільного віку – 105 осіб, молодшого шкільного віку – 268 осіб, середнього шкільного віку – 218 осіб та старшого шкільного віку – 156 осіб. Такий розподіл дає можливість забезпечити безперервний творчий розвиток дітей та молоді відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей [64].

Особливу увагу у закладі приділено організації інклюзивного навчання. У Яготинському БДЮТ функціонує гурток з інклюзивною формою навчання, у якому створено умови для участі дітей з особливими освітніми потребами у творчій діяльності разом із однолітками. Інклюзивна форма роботи сприяє розвитку комунікативних навичок, формуванню толерантного ставлення серед вихованців та успішній інтеграції дітей у колектив.

Важливим напрямом діяльності закладу є художньо-естетичний розвиток дітей та молоді. Через участь у гуртках декоративно-ужиткового мистецтва, театральної творчості, музичних та інших творчих об'єднаннях вихованці мають можливість реалізовувати власні здібності, розвивати творче мислення, емоційну сферу та соціальну активність.

Творча діяльність у закладі є важливим засобом соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. У процесі участі у творчих колективах діти навчаються взаємодіяти з іншими, працювати у команді, дотримуватися правил спільної діяльності, брати участь у суспільному житті та долати психологічні

бар'єри. Саме через творчість діти отримують можливість відчувати себе успішними, значущими та потрібними у колективі.

Важливу роль у роботі закладу відіграє кадрове забезпечення. Директором закладу є Михайленко Вікторія Сергіївна. У закладі працюють методисти Навальна Оксана Василівна, Тищенко Лариса Володимирівна та Цибуля Олена Михайлівна, а також практичний психолог Найдено Світлана Василівна. Загальна кількість керівників гуртків становить 29 осіб, із них 13 основних працівників та 16 сумісників.

Педагогічний колектив закладу має відповідний освітній рівень: серед працівників є фахівці з різними ступенями освіти – бакалаври, магістри, спеціалісти та працівники із середньою спеціальною освітою. Це забезпечує професійний підхід до організації творчої та соціально-педагогічної роботи з дітьми.

Особливе значення у процесі соціалізації дітей та молоді з особливими потребами має діяльність практичного психолога закладу. Психологічний супровід спрямований на адаптацію дітей у колективі, підтримку емоційного благополуччя, розвиток комунікативних навичок та створення позитивного психологічного клімату у творчих об'єднаннях.

Важливим напрямом роботи Яготинського БДЮТ є співпраця із закладами освіти громади. Гуртки закладу функціонують на базі 7 закладів загальної середньої освіти, де працює 10 гуртків та охоплено 150 дітей. Також гурткова робота організована на базі закладів дошкільної освіти, де функціонують 2 гуртки для 30 дітей. Така організація роботи дозволяє забезпечити доступність позашкільної освіти для більшої кількості дітей, у тому числі для дітей з особливими потребами [64].

Одним із важливих аспектів діяльності закладу є створення безпечного освітнього середовища. У Яготинському БДЮТ наявне укриття та найпростіше укриття цивільного захисту, що є особливо актуальним в умовах воєнного стану та необхідності забезпечення безпеки учасників освітнього процесу.

Матеріально-технічне забезпечення закладу включає комп'ютерну техніку, навчальний комп'ютерний комплекс та доступ до мережі Інтернет. Це створює можливості для використання сучасних інформаційних технологій у творчій та освітній діяльності, організації дистанційної роботи та проведення онлайн-заходів.

Яготинський БДЮТ активно сприяє розвитку творчої активності дітей через участь у конкурсах, виставках, фестивалях, святкових заходах та інших культурно-масових подіях. Такі форми роботи допомагають дітям і молоді з особливими потребами відчувати суспільне визнання, розвивати впевненість у собі та набувати досвіду публічної взаємодії.

Таким чином, Яготинський будинок дитячої та юнацької творчості Яготинської міської ради є важливим осередком соціалізації дітей та молоді з особливими потребами засобами творчості. Основними напрямками діяльності закладу є організація творчої гурткової роботи, розвиток інклюзивного освітнього середовища, психологічна підтримка дітей, формування соціальних і комунікативних навичок, забезпечення доступності позашкільної освіти та створення умов для самореалізації кожної дитини. Діяльність закладу сприяє успішній інтеграції дітей та молоді з особливими потребами у соціальне середовище, розвитку їхнього творчого потенціалу та формуванню активної життєвої позиції.

2.2. Форми та методи творчої діяльності як засобу соціалізації дітей та молоді з особливими потребами

У сучасних умовах реформування освіти в Україні особливого значення набуває проблема соціалізації дітей та молоді з особливими освітніми потребами. Соціалізація передбачає процес входження дитини у суспільство, засвоєння нею соціального досвіду, норм поведінки, цінностей та формування здатності до активної взаємодії з оточенням. Важливу роль у цьому процесі відіграють заклади позашкільної освіти, які створюють сприятливі умови для розвитку творчих здібностей, комунікативних навичок, самостійності та соціальної активності дітей.

Одним із таких закладів є Яготинський будинок дитячої та юнацької творчості (БДЮТ), діяльність якого спрямована на всебічний розвиток особистості, підтримку творчо обдарованих дітей, організацію змістовного дозвілля та створення умов для соціальної адаптації дітей і молоді, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами.

Творча діяльність є одним із найбільш ефективних засобів соціалізації дітей, оскільки вона допомагає дитині розкрити власний потенціал, навчитися взаємодіяти з іншими людьми, формує позитивне ставлення до себе та оточуючих. Для дітей з особливими освітніми потребами творчість виступає не лише способом самовираження, а й важливим засобом психологічної підтримки, розвитку емоційної сфери та подолання труднощів у спілкуванні.

У Яготинському БДЮТ створено систему гурткової роботи, яка забезпечує залучення дітей до різних видів творчої, спортивної, технічної та дослідницької діяльності. Організація освітнього процесу ґрунтується на принципах гуманізму, індивідуального підходу, доступності та добровільності участі дітей у гуртках.

Заклад здійснює освітню діяльність за такими напрямками:

- художньо-естетичний;
- науково-технічний;
- туристсько-краєзнавчий;
- соціально-реабілітаційний;
- фізкультурно-спортивний;
- військово-патріотичний;
- гуманітарний;
- еколого-натуралістичний;
- дослідницько-експериментальний.

Загалом у Яготинському БДЮТ функціонує 50 гуртків та творчих об'єднань, у яких займається 747 вихованців. Така широка мережа гуртків дозволяє кожній дитині знайти сферу діяльності відповідно до своїх здібностей, інтересів та потреб [64].

Основною формою організації творчої діяльності у Яготинському БДЮТ є гурткова робота. Саме в гуртках створюються найбільш сприятливі умови для розвитку особистості дитини, її соціальної адаптації та формування життєвих компетентностей.

Особливо важливе значення у системі роботи Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості мають гуртки соціально-реабілітаційного напрямку, діяльність яких спрямована на соціальну адаптацію, психологічну підтримку та розвиток дітей з особливими освітніми потребами. Саме через творчість, спілкування та колективну діяльність вихованці отримують можливість повноцінно інтегруватися у соціальне середовище, розвивати власні здібності та формувати позитивне ставлення до себе й оточуючих.

До гуртків соціально-реабілітаційного напрямку Яготинського БДЮТ належать:

- «Словограй»;
- «Творчість без обмежень»;
- «Я – особистість»;
- «Сучасне лідерство»;
- «Ейдетика».

Робота цих гуртків спрямована не лише на організацію дозвілля дітей, а й на вирішення важливих соціально-педагогічних завдань: розвиток комунікативних умінь, формування емоційної стійкості, подолання психологічних бар'єрів, розвиток творчого потенціалу та підготовку дітей до активної участі у суспільному житті.

У процесі занять вихованці навчаються спілкуванню, співпраці, взаємодопомозі, вмінню висловлювати власні думки та емоції. Для багатьох дітей з особливими освітніми потребами саме труднощі комунікації є однією з головних перешкод у соціалізації. Тому педагоги Яготинського БДЮТ приділяють значну увагу створенню комфортного психологічного середовища, де кожна дитина відчуває підтримку, прийняття та можливість вільного самовираження.

Під час занять використовуються інтерактивні вправи, рольові ігри, творчі завдання, елементи арттерапії, тренінгові методики, вправи на розвиток емоційного інтелекту та командної взаємодії. Педагоги допомагають вихованцям подолати невпевненість у собі, страх публічного виступу, труднощі адаптації у колективі, сором'язливість та емоційну замкнутість. Велика увага приділяється формуванню позитивної самооцінки дитини та розвитку навичок самопрезентації.

Особливу роль у соціально-реабілітаційній роботі відіграє гурток «Творчість без обмежень», який є одним із найбільш важливих для дітей з особливими освітніми потребами. Основною метою діяльності гуртка є створення умов для творчої самореалізації кожної дитини незалежно від її фізичних, психоемоційних чи інтелектуальних особливостей. Головним принципом роботи є забезпечення атмосфери психологічного комфорту, підтримки та віри у можливість кожного вихованця.

Під час занять у гуртку діти займаються декоративно-ужитковим мистецтвом, аплікацією, ліпленням, малюванням, виготовленням сувенірів, створенням композицій із природних матеріалів, паперу, тканини та інших доступних матеріалів. Такі види діяльності позитивно впливають на розвиток дрібної моторики, координації рухів, уваги, пам'яті та творчої уяви.

Творча діяльність допомагає дітям виражати власні емоції, переживання та внутрішній світ через художні образи. Для багатьох вихованців саме мистецтво стає засобом подолання внутрішньої тривожності, емоційного напруження та труднощів у спілкуванні. Участь у створенні колективних творчих робіт сприяє формуванню навичок співпраці, взаємопідтримки та відповідальності за спільний результат [39, с. 21].

Не менш важливим є гурток «Я – особистість», діяльність якого спрямована на формування особистісної зрілості, самоповаги та соціальної компетентності дітей. У процесі занять вихованці навчаються усвідомлювати власні можливості, визначати життєві цілі, розвивати навички самоконтролю та конструктивної поведінки у різних життєвих ситуаціях. Через бесіди, тренінги,

дискусії та творчі вправи діти вчаться розуміти власні емоції та будувати позитивні взаємини з однолітками.

Гурток «Словограй» сприяє розвитку мовлення, комунікативних здібностей та творчого мислення дітей. Під час занять вихованці працюють над розвитком дикції, правильної вимови, словникового запасу, навчаються висловлювати власні думки, брати участь у діалогах та творчих інсценізаціях. Для дітей з мовленнєвими труднощами така діяльність має важливе корекційне та соціалізуюче значення.

Гурток «Ейдетика» орієнтований на розвиток пам'яті, уваги, уяви та асоціативного мислення. Використання спеціальних методик ейдетики допомагає дітям краще засвоювати інформацію, розвивати образне мислення та пізнавальну активність. Особливо ефективними такі заняття є для дітей, які мають труднощі у навчанні або потребують додаткової підтримки у розвитку когнітивних процесів.

Важливе місце у системі соціалізації займає гурток «Сучасне лідерство», де вихованці розвивають організаторські здібності, навички командної роботи, відповідальність та ініціативність. Участь у колективних проєктах, тренінгах та творчих заходах допомагає дітям формувати активну життєву позицію та відчувати себе повноцінними учасниками суспільного життя.

Таким чином, діяльність гуртків соціально-реабілітаційного напрямку Яготинського БДЮТ є важливим засобом соціалізації дітей та молоді з особливими освітніми потребами. Завдяки творчій діяльності, підтримці педагогів та сприятливій атмосфері вихованці отримують можливість розвивати свої здібності, долати психологічні труднощі, формувати комунікативні навички та успішно інтегруватися у соціальне середовище.

Важливим напрямом соціалізації дітей та молоді з особливими освітніми потребами у діяльності Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості є художньо-естетична творчість. Саме через мистецтво, творчу діяльність, участь у колективних заходах та реалізацію власних здібностей діти отримують можливість для повноцінного розвитку, самовираження та інтеграції у

соціальне середовище. Художньо-естетичний напрям у закладі представлений різноманітними гуртками та творчими об'єднаннями, які охоплюють дітей різного віку та рівня підготовки [64].

У Яготинському БДЮТ функціонують такі гуртки художньо-естетичного напрямку:

- «Акварель»;
- «Чарівний пензлик»;
- «Палітра ідей»;
- «Сходинками творчості»;
- фольклорно-поетичний театр;
- «Акторська майстерність»;
- гурток сучасного танцю «Сузір'я».

Діяльність зазначених гуртків спрямована не лише на розвиток творчих здібностей вихованців, а й на формування важливих соціальних компетентностей: уміння спілкуватися, працювати у колективі, висловлювати власну думку, взаємодіяти з однолітками та дорослими. Особливо важливу роль ці гуртки відіграють у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, оскільки створюють безпечне та доброзичливе середовище для розвитку особистості.

Заняття образотворчим мистецтвом мають значний психолого-педагогічний потенціал. У гуртках «Акварель», «Чарівний пензлик», «Палітра ідей» та «Сходинками творчості» діти опановують різні техніки малювання, аплікації, декоративно-ужиткового мистецтва, працюють із фарбами, природними матеріалами, тканиною, папером та іншими видами творчих матеріалів. Така діяльність позитивно впливає на розвиток дрібної моторики, уваги, пам'яті, координації рухів та сенсорного сприйняття.

Для дітей з особливими потребами художня творчість виступає важливим засобом емоційного розвантаження та психологічної підтримки. Під час творчого процесу діти мають можливість виразити власні емоції, переживання та внутрішній стан через малюнок або художній образ. Це сприяє зниженню

рівня тривожності, подоланню емоційної скутості та формуванню позитивної самооцінки. Важливою перевагою є те, що в процесі творчої діяльності дитина відчуває власну успішність, що особливо необхідно для вихованців, які мають труднощі у навчанні чи спілкуванні.

Значну роль у соціалізації дітей відіграє театральне мистецтво. Фольклорно-поетичний театр та гурток «Акторська майстерність» створюють умови для розвитку мовлення, артистичних здібностей, комунікативної культури та творчої уяви. Театральна діяльність допомагає дітям вільніше висловлювати свої думки, працювати над дикцією, інтонацією, пластикою рухів, умінням взаємодіяти у групі.

Особливе значення театральна діяльність має для дітей із труднощами комунікації та соціальної адаптації. Участь у постановках, сценках, літературно-музичних композиціях допомагає долати страх публічних виступів, невпевненість у собі та психологічні бар'єри у спілкуванні. Робота над роллю сприяє розвитку емоційного інтелекту, навичок співпереживання, відповідальності та взаємопідтримки [51, с. 36].

Важливим елементом художньо-естетичного напрямку є діяльність гуртка сучасного танцю «Сузір'я». Хореографічна діяльність позитивно впливає на фізичний розвиток дітей, формування правильної постави, координації рухів, ритмічності та пластичності. Для дітей з особливими освітніми потребами танець є ефективним засобом розвитку рухової активності, подолання скутості та розвитку емоційної виразності.

Участь вихованців у концертах, фестивалях, конкурсах, творчих звітах та святкових заходах, які регулярно організовуються у Яготинському БДЮТ, сприяє активній соціалізації дітей та молоді. Такі заходи формують у дітей почуття значущості, відповідальності, впевненості у власних силах та мотивують до подальшого творчого розвитку. Важливим є також те, що діти навчаються працювати у колективі, підтримувати одне одного, досягати спільного результату.

Отже, художньо-естетична діяльність у Яготинському будинку дитячої та юнацької творчості є важливим засобом соціалізації дітей та молоді з особливими освітніми потребами. Через залучення до мистецтва, творчої діяльності та культурного життя закладу вихованці отримують можливість для самореалізації, розвитку комунікативних навичок, емоційного благополуччя та успішної інтеграції у суспільство.

Значну роль у соціалізації дітей та молоді, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, у Яготинському будинку дитячої та юнацької творчості відіграють гуртки науково-технічного напрямку. Їхня діяльність спрямована не лише на формування технічних знань і практичних умінь, а й на розвиток особистості дитини, її соціальної активності, самостійності та впевненості у власних можливостях.

У Яготинському БДЮТ функціонують такі гуртки науково-технічного напрямку:

- авіамодельний;
- судномодельний;
- художня комп'ютерна анімація;
- стендове моделювання;
- «Територія творчості»;
- «Креатив АРТ»;
- «Український оберіг».

Науково-технічна творчість є важливим засобом розвитку інтелектуального потенціалу дітей. Під час занять вихованці вчаться працювати з різними матеріалами та інструментами, опановують основи конструювання, моделювання, дизайну, технічного проєктування, комп'ютерної графіки та декоративно-ужиткового мистецтва. Така діяльність сприяє формуванню логічного та технічного мислення, розвиває уважність, посидючість, точність, здатність до аналізу, планування та творчого пошуку [27, с. 54].

Особливу цінність технічна творчість має для дітей з особливими освітніми потребами, оскільки дозволяє їм реалізувати себе у практичній

діяльності, відчутти власну успішність та значущість. У процесі створення моделей, виробів чи анімаційних проєктів діти навчаються долати труднощі, працювати поетапно, доводити справу до завершення. Це позитивно впливає на розвиток самоконтролю, відповідальності та емоційної стійкості.

Одним із найвідоміших та найуспішніших напрямів роботи Яготинського БДЮТ є авіамодельний гурток, який має багаторічну історію та вагомі традиції. Ще з другої половини ХХ століття авіамодельювання стало одним із провідних напрямів позашкільної роботи у Яготині. Протягом багатьох років гурток виховав значну кількість талановитих дітей, частина яких у майбутньому обрала професії, пов'язані з авіацією, технікою та інженерією.

Вихованці авіамодельного гуртка неодноразово ставали переможцями та призерами обласних і всеукраїнських конкурсів та змагань із технічної творчості. Високі результати гуртківців свідчать про ефективність роботи педагогів та значний освітньо-виховний потенціал технічної творчості. Участь у змаганнях, виставках і конкурсах сприяє розвитку у дітей цілеспрямованості, наполегливості, вміння працювати у команді та досягати поставленої мети.

Важливе місце у соціалізації дітей займає також судномодельний гурток, де вихованці знайомляться з основами технічного моделювання та конструювання. Робота над створенням моделей суден вимагає уважності, терпіння, точності та організованості. Такі заняття сприяють розвитку дрібної моторики, просторового мислення та практичних навичок.

Сучасним та актуальним напрямом діяльності є гурток художньої комп'ютерної анімації. У процесі занять діти опановують основи цифрової творчості, комп'ютерного дизайну, створення анімаційних зображень та мультимедійних проєктів. Для багатьох дітей, особливо тих, які мають труднощі у традиційній комунікації, цифрова творчість стає ефективним способом самовираження та розвитку креативності.

Гуртки «Територія творчості», «Креатив АРТ» та «Український оберіг» поєднують елементи технічної та декоративно-ужиткової творчості. Під час занять вихованці виготовляють сувеніри, декоративні вироби, елементи

народного мистецтва, знайомляться з українськими традиціями та культурною спадщиною. Така діяльність не лише розвиває творчі здібності, а й сприяє формуванню національної свідомості, естетичного смаку та шанобливого ставлення до культурних традицій українського народу.

Особливе значення має участь дітей у колективних творчих проєктах, виставках технічної творчості та конкурсах. Це допомагає вихованцям здобувати досвід спілкування, презентувати результати власної праці, взаємодіяти з однолітками та педагогами. Для дітей з особливими потребами така діяльність є важливим чинником соціальної адаптації та інтеграції у суспільство.

Отже, гуртки науково-технічного напрямку Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості виконують важливу освітню, виховну та соціалізуючу функцію. Завдяки поєднанню технічної творчості, практичної діяльності та підтримки педагогів створюються сприятливі умови для розвитку здібностей дітей, формування їхньої активної життєвої позиції та успішної соціалізації.

Важливим засобом соціалізації дітей та молоді у Яготинському будинку дитячої та юнацької творчості є туристсько-краєзнавча діяльність, яка має багаторічні традиції та посідає важливе місце у системі позашкільної освіти закладу. Туристсько-краєзнавча робота поєднує освітню, виховну та оздоровчу функції, сприяє формуванню активної життєвої позиції, розвитку громадянської свідомості та національно-патріотичного виховання дітей і молоді.

У Яготинському БДЮТ функціонують такі гуртки та творчі об'єднання туристсько-краєзнавчого напрямку:

- «Музеєзнавство»;
- «Історичне краєзнавство»;
- туристсько-краєзнавчі об'єднання.

Діяльність гуртків спрямована на вивчення історії рідного краю, культурної спадщини Яготинщини, традицій українського народу, пам'яток історії та природи. Вихованці беруть участь у пошуковій та дослідницькій

роботі, вивчають історичні джерела, збирають краєзнавчі матеріали, знайомляться з видатними постатями рідного краю. Така діяльність сприяє формуванню в дітей національної свідомості, поваги до історичного минулого та культурних традицій українського народу.

Особливе значення туристсько-краєзнавча робота має для соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. Участь у спільних походах, екскурсіях, краєзнавчих експедиціях та дослідницьких проєктах допомагає дітям розширювати коло спілкування, формувати навички взаємодії у колективі, вчитися працювати у команді та долати труднощі. У процесі такої діяльності вихованці набувають соціального досвіду, вчать відповідальності, взаємопідтримці та самостійності.

Важливими формами роботи є туристичні походи, екскурсії, зльоти, краєзнавчі експедиції, участь у спортивно-туристичних змаганнях, конкурсах та вікторинах. Під час таких заходів діти мають можливість не лише поглиблювати знання з історії та географії рідного краю, а й розвивати фізичну витривалість, навички орієнтування на місцевості, комунікабельність та організаторські здібності.

Туристсько-краєзнавча діяльність сприяє формуванню у вихованців активної громадянської позиції та патріотизму. Досліджуючи історію свого краю, знайомлячись із традиціями та культурною спадщиною України, діти усвідомлюють важливість збереження національної пам'яті та культурних цінностей. Особливу роль у цьому процесі відіграє практична діяльність — відвідування історичних місць, музеїв, пам'яток культури, зустрічі з краєзнавцями та учасниками історичних подій [34, с. 51].

Значний внесок у розвиток туристсько-краєзнавчого напрямку Яготинського БДЮТ зробив Валерій Володимирович Шевченко, який протягом багатьох років організовував активну туристичну та краєзнавчу роботу з дітьми та молоддю. Під його керівництвом проводилися численні туристичні походи Карпатами, Кримом, історичними місцями України, організовувалися краєзнавчі дослідження та патріотичні заходи.

Така діяльність мала важливе виховне та соціалізуюче значення для вихованців закладу. Під час походів діти навчалися самостійності, дисциплінованості, відповідальності за себе та інших членів групи. Спільне подолання труднощів сприяло формуванню навичок взаємодопомоги, співпраці, комунікації та толерантного ставлення один до одного. Для дітей з особливими потребами участь у туристичних заходах ставала важливим засобом адаптації до соціального середовища та розвитку впевненості у власних силах.

Важливим елементом туристсько-краєзнавчої роботи у Яготинському БДЮТ є також військово-патріотичне виховання та діяльність дитячо-юнацького об'єднання «Січ», учасники якого вивчають історію українського козацтва, традиції українського народу, беруть участь у спортивно-туристичних та патріотичних заходах. Це сприяє формуванню духовних цінностей, національної самосвідомості та громадянської відповідальності молодого покоління.

Отже, туристсько-краєзнавча діяльність у Яготинському будинку дитячої та юнацької творчості є важливим засобом соціалізації дітей та молоді, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Через участь у походах, експедиціях, дослідницькій роботі та колективних заходах вихованці здобувають необхідний соціальний досвід, розвивають комунікативні навички, патріотичні почуття та активну життєву позицію.

У Яготинському будинку дитячої та юнацької творчості педагоги активно використовують сучасні форми та методи творчої діяльності, які сприяють ефективній соціалізації дітей та молоді, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Організація освітнього процесу у закладі ґрунтується на принципах гуманізму, індивідуального підходу, педагогіки партнерства та створення комфортного освітнього середовища, у якому кожна дитина має можливість для самореалізації та розвитку власних здібностей.

Важливим напрямом роботи педагогічного колективу є врахування індивідуальних особливостей, можливостей, інтересів та потреб кожного

вихованця. Для дітей з особливими освітніми потребами у закладі створюються сприятливі умови для навчання і творчої діяльності, забезпечується психологічна підтримка, атмосфера довіри та ситуація успіху. Педагоги Яготинського БДЮТ допомагають дітям подолати невпевненість у собі, труднощі адаптації та страх перед спілкуванням у колективі, сприяють розвитку позитивної самооцінки та формуванню мотивації до творчої діяльності.

Одним із найефективніших засобів соціалізації дітей у закладі є ігрова діяльність. Гра виступає важливим методом навчання, виховання та розвитку особистості дитини. У процесі ігрової діяльності вихованці навчаються співпраці, взаємодії у колективі, дотриманню правил поведінки, розвитку комунікативних умінь та емоційного інтелекту. Особливо важливою грою є для дітей молодшого віку та дітей з особливими потребами, оскільки дозволяє у невимушеній формі розвивати соціальні навички та формувати позитивний досвід спілкування [32, с. 10].

У роботі з дітьми педагоги Яготинського БДЮТ активно застосовують елементи арттерапії, які позитивно впливають на психоемоційний стан вихованців та сприяють гармонійному розвитку особистості. Серед основних арттерапевтичних методів, які використовуються у закладі, можна виділити:

- малювання;
- музикотерапію;
- театральну терапію;
- казкотерапію;
- декоративно-ужиткову творчість.

Застосування арттерапевтичних методик дозволяє знижувати рівень тривожності у дітей, сприяє емоційному розвантаженню, розвитку творчого мислення, уяви та самовираження. Через творчість діти мають можливість висловлювати власні почуття, переживання та емоції, що особливо важливо для вихованців із труднощами комунікації або психологічними бар'єрами.

Малювання та декоративно-ужиткова творчість сприяють розвитку дрібної моторики, уваги, посидючості та естетичного смаку. Музикотерапія позитивно впливає на емоційний стан дітей, допомагає знімати психоемоційне напруження та створює сприятливу атмосферу для спілкування. Театральна терапія та казкотерапія допомагають дітям розвивати мовлення, фантазію, емоційну сферу, а також формують навички взаємодії у колективі.

Важливе місце у діяльності Яготинського БДЮТ займає організація колективних творчих справ, які є ефективним засобом соціалізації дітей та молоді. Підготовка та проведення виставок, свят, концертів, конкурсів, фестивалів та інших масових заходів сприяють формуванню у вихованців відповідальності, взаємодопомоги, толерантності, комунікативної культури та навичок співпраці.

У закладі традиційно проводяться:

- День відкритих дверей;
- свято мистецтв «Таланти твої, Яготинщино!»;
- творчі конкурси;
- фестивалі;
- виставки дитячих робіт;
- туристичні зльоти;
- патріотичні заходи.

Участь у таких заходах дозволяє дітям відчувати себе важливою частиною колективу та суспільства, розвиває впевненість у власних силах, навички самопрезентації та творчої самореалізації. Для дітей з особливими освітніми потребами це є важливим засобом подолання соціальної ізоляції та інтеграції у соціальне середовище.

Особливу увагу у своїй діяльності Яготинський БДЮТ приділяє дітям, які потребують соціальної підтримки, зокрема:

- дітям з інвалідністю;
- дітям-сиротам;

- дітям із багатодітних та малозабезпечених сімей;
- дітям, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Педагогічний колектив закладу створює атмосферу психологічного комфорту, підтримки, доброзичливості та взаєморозуміння. Важливим аспектом роботи є формування толерантного ставлення до дітей з особливими потребами серед інших вихованців, виховання поваги до особистості кожної дитини незалежно від її фізичних чи психоемоційних особливостей.

Соціально-реабілітаційна діяльність у Яготинському БДЮТ реалізується через різноманітні форми роботи, серед яких:

- індивідуальна робота;
- творчі заняття;
- інтерактивні тренінги;
- спільні культурно-масові заходи;
- участь у конкурсах та виставках.

Індивідуальна робота дозволяє враховувати особливості розвитку кожної дитини та забезпечувати адресну педагогічну підтримку. Інтерактивні тренінги сприяють розвитку комунікативних навичок, уміння працювати у групі, вирішувати конфліктні ситуації та формувати позитивну самооцінку. Участь у конкурсах, виставках та масових заходах допомагає вихованцям отримувати позитивний соціальний досвід, вчитися взаємодіяти з однолітками та дорослими.

Таким чином, діяльність Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості є важливим чинником соціалізації дітей та молоді з особливими освітніми потребами. Завдяки різноманітним формам творчої діяльності, широкій мережі гуртків та використанню сучасних педагогічних методів заклад створює сприятливі умови для розвитку творчого потенціалу, формування життєвих компетентностей та успішної інтеграції дітей у суспільство.

Творча діяльність у Яготинському БДЮТ не лише забезпечує змістовне дозвілля вихованців, а й сприяє їхньому духовному, інтелектуальному та

соціальному розвитку, допомагає дітям відчувати власну значущість, реалізувати свої здібності та знайти своє місце у сучасному суспільстві.

2.3. Аналіз ефективності творчих методів соціалізації та рекомендації щодо удосконалення роботи

Соціалізація дітей та молоді з особливими освітніми потребами є одним із пріоритетних напрямів діяльності закладів позашкільної освіти. В умовах сучасного суспільства саме творча діяльність виступає важливим засобом розвитку особистості, формування комунікативних навичок, емоційної стабільності, соціальної активності та здатності до самореалізації. Аналіз діяльності Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості свідчить про те, що використання різноманітних форм творчої роботи позитивно впливає на процес соціалізації дітей та молоді, зокрема дітей з особливими освітніми потребами.

Ефективність творчих методів соціалізації в Яготинському БДЮТ підтверджується стабільною діяльністю широкої мережі гуртків різних напрямів: художньо-естетичного, соціально-реабілітаційного, науково-технічного, туристсько-краєзнавчого, гуманітарного, фізкультурно-спортивного та військово-патріотичного. Така різноманітність дозволяє кожній дитині обрати діяльність відповідно до власних інтересів, здібностей та індивідуальних можливостей.

Особливо ефективними у процесі соціалізації є гуртки соціально-реабілітаційного напрямку – «Словограй», «Творчість без обмежень», «Я – особистість», «Сучасне лідерство», «Ейдетика». Під час занять діти вчаться взаємодіяти у колективі, висловлювати власні думки та емоції, розвивають комунікативні навички та впевненість у собі. Для дітей з особливими освітніми потребами важливе значення має створення ситуації успіху, що допомагає подолати невпевненість, страх спілкування та труднощі соціальної адаптації.

Позитивний вплив на розвиток особистості має художньо-естетична діяльність. Гуртки образотворчого мистецтва, театральної творчості та сучасного танцю сприяють розвитку емоційного інтелекту, творчого мислення,

естетичного смаку та здатності до самовираження. Участь у концертах, виставках, конкурсах та фестивалях допомагає дітям розвивати комунікабельність, відповідальність і навички роботи у творчому колективі.

Важливу роль у соціалізації вихованців відіграють гуртки науково-технічного напрямку, зокрема авіамодельний, судномодельний, стендове моделювання, художня комп'ютерна анімація та інші. Заняття технічною творчістю формують логічне мислення, уважність, посидючість, відповідальність та здатність до аналізу й планування діяльності. Багаторічні успіхи авіамодельного гуртка Яготинського БДЮТ на обласних і всеукраїнських змаганнях підтверджують високий рівень організації роботи та її ефективність.

Туристсько-краєзнавча діяльність також є важливим засобом соціалізації дітей. Участь у походах, краєзнавчих експедиціях, туристичних зльотах і патріотичних заходах сприяє формуванню громадянської свідомості, патріотизму, навичок співпраці та взаємодопомоги. Значний внесок у розвиток цього напрямку зробив Валерій Володимирович Шевченко, який багато років організовував туристичну та краєзнавчу роботу з вихованцями [64].

У роботі Яготинського БДЮТ педагоги активно застосовують сучасні методи творчої діяльності: інтерактивні технології, арттерапію, ігрові методики, тренінги, колективні творчі справи та проєктну діяльність. Методи арттерапії – малювання, музикотерапія, театральна терапія, казкотерапія – допомагають дітям знижувати рівень тривожності, розвивати емоційну сферу та творчі здібності.

Разом із позитивними результатами аналіз діяльності закладу дозволяє визначити певні проблеми та напрями удосконалення роботи. Насамперед потребує подальшого розвитку матеріально-технічна база БДЮТ. Для підвищення ефективності роботи доцільно оновити обладнання гуртків, забезпечити сучасну комп'ютерну техніку, мультимедійні засоби навчання, матеріали для декоративно-ужиткової творчості та технічного моделювання.

Важливою рекомендацією є створення більш доступного та інклюзивного освітнього середовища. Зокрема, необхідно:

- облаштувати безбар'єрний простір для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату;
- адаптувати навчальні приміщення відповідно до потреб дітей з особливими освітніми потребами;
- забезпечити психологічний супровід вихованців та їхніх батьків.

З метою покращення соціалізації дітей доцільно розширити кількість гуртків соціально-реабілітаційного та психологічного спрямування, впроваджувати нові програми арттерапії, тренінги особистісного розвитку, заняття з розвитку емоційного інтелекту та комунікативних навичок.

Однією з важливих рекомендацій є активніше впровадження інноваційних технологій у діяльність закладу. Перспективними напрямками можуть бути:

- використання цифрових платформ та онлайн-навчання;
- створення медіа- та STEM-гуртків;
- впровадження комп'ютерної графіки, 3D-моделювання та робототехніки;
- організація дистанційних творчих конкурсів і майстер-класів [49, с. 27].

Для підвищення ефективності соціалізації дітей важливо також посилити співпрацю Яготинського БДЮТ із закладами загальної середньої освіти, інклюзивно-ресурсними центрами, громадськими організаціями та батьками вихованців. Така взаємодія сприятиме комплексній підтримці дітей та створенню єдиного виховного простору.

Особливу увагу слід приділити професійному розвитку педагогів. Доцільно регулярно проводити:

- семінари та тренінги з інклюзивної освіти;
- майстер-класи з використання сучасних творчих методик;
- обмін досвідом між педагогами закладів позашкільної освіти;
- курси підвищення кваліфікації з психології та соціальної педагогіки.

Важливо також розширювати участь вихованців у конкурсах, фестивалях, виставках, туристичних змаганнях та соціальних проєктах, оскільки саме така

діяльність допомагає дітям відчутти власну значущість, розвиває впевненість у собі та сприяє успішній інтеграції у суспільство.

Отже, аналіз діяльності Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості свідчить про високу ефективність творчих методів соціалізації дітей та молоді. Завдяки широкій мережі гуртків, творчій атмосфері, підтримці педагогів та використанню сучасних форм роботи заклад створює сприятливі умови для розвитку особистості, формування життєвих компетентностей та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме подальшому вдосконаленню діяльності Яготинського БДЮТ, підвищенню якості позашкільної освіти та створенню рівних можливостей для всіх вихованців.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було розкрито теоретичні та практичні аспекти соціалізації дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами творчої діяльності на базі Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості.

У першому розділі роботи проаналізовано сутність поняття соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Встановлено, що соціалізація є складним і багатогранним процесом входження особистості у суспільство, засвоєння соціальних норм, цінностей, моделей поведінки та формування навичок взаємодії з оточенням. Для дітей з особливими освітніми потребами процес соціалізації має особливе значення, оскільки сприяє їхній адаптації, розвитку комунікативних здібностей, формуванню впевненості у собі та інтеграції у соціальне середовище.

У роботі визначено, що творча діяльність є одним із найбільш ефективних засобів соціалізації дітей та молоді. Вона сприяє розвитку творчого потенціалу, емоційної сфери, креативного мислення, самостійності та здатності до самовираження. Заняття мистецтвом, технічною творчістю, театральною діяльністю, туризмом і краєзнавством допомагають дітям розвивати соціальні навички, працювати в колективі, долати психологічні бар'єри та формувати позитивну самооцінку.

Дослідження нормативно-правового забезпечення показало, що в Україні створено законодавчу базу для підтримки дітей з особливими освітніми потребами та розвитку інклюзивної освіти. Основними нормативними документами є Конституція України, Закони України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства», а також міжнародні документи щодо захисту прав дітей та осіб з інвалідністю. Законодавство гарантує право кожної дитини на доступ до освіти, творчого розвитку та соціальної адаптації.

У другому розділі досліджено практичну діяльність Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості щодо соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Встановлено, що Яготинський БДЮТ є важливим осередком

позашкільної освіти, який забезпечує умови для творчого, інтелектуального, соціального та духовного розвитку дітей.

Аналіз діяльності закладу засвідчив, що у БДЮТ функціонує широка мережа гуртків різних напрямів: художньо-естетичного, науково-технічного, туристсько-краєзнавчого, гуманітарного, фізкультурно-спортивного, військово-патріотичного та соціально-реабілітаційного. Особливе значення для соціалізації дітей з особливими освітніми потребами мають гуртки соціально-реабілітаційного напрямку – «Словограй», «Творчість без обмежень», «Я – особистість», «Сучасне лідерство», «Ейдетика». Їх діяльність спрямована на розвиток комунікативних навичок, творчих здібностей, емоційної стабільності та впевненості у власних силах.

У процесі дослідження встановлено, що значний вплив на соціалізацію дітей мають гуртки художньо-естетичного напрямку, зокрема образотворчого мистецтва, театральної творчості та сучасного танцю. Такі види діяльності сприяють розвитку емоційного інтелекту, творчого мислення та здатності до самовираження.

Важливу роль у формуванні особистості дітей відіграє науково-технічна творчість. Авіамодельний гурток Яготинського БДЮТ, який має багаторічну історію та значні досягнення, сприяє розвитку логічного мислення, технічних навичок, дисциплінованості та відповідальності вихованців.

Туристсько-краєзнавча діяльність закладу також є ефективним засобом соціалізації. Туристичні походи, краєзнавчі експедиції, патріотичні заходи та участь у змаганнях формують у дітей навички співпраці, взаємодопомоги, самостійності та громадянської свідомості.

У ході дослідження встановлено, що педагоги Яготинського БДЮТ активно використовують сучасні методи творчої діяльності: арттерапію, інтерактивні технології, ігрові методики, тренінги, колективні творчі справи та проектну діяльність. Застосування таких методів забезпечує психологічний комфорт дітей, створює ситуацію успіху та сприяє їхній ефективній соціалізації.

Проведений аналіз дозволив визначити основні переваги діяльності закладу:

- широкий спектр гурткової роботи;
- індивідуальний підхід до вихованців;
- створення сприятливого психологічного середовища;
- підтримка творчої обдарованості дітей;
- активна участь дітей у конкурсах, фестивалях, виставках і туристичних заходах;
- соціально-реабілітаційна підтримка дітей з особливими освітніми потребами.

Разом із тим було визначено напрями подальшого вдосконалення роботи закладу. Серед основних рекомендацій:

- оновлення матеріально-технічної бази;
- створення більш доступного інклюзивного середовища;
- впровадження сучасних цифрових технологій та STEM-освіти;
- розширення програм арттерапії та психологічної підтримки;
- підвищення професійної компетентності педагогів у сфері інклюзивної освіти;
- активізація співпраці з батьками, інклюзивно-ресурсними центрами та громадськими організаціями.

Отже, результати дослідження підтверджують, що творча діяльність є ефективним засобом соціалізації дітей та молоді з особливими освітніми потребами. Досвід роботи Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості свідчить про важливу роль позашкільної освіти у створенні умов для розвитку творчого потенціалу, соціальної адаптації та успішної інтеграції дітей у суспільство. Використання різноманітних форм і методів творчої діяльності сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості, здатної до активної участі у суспільному житті та самореалізації у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про освіту : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38–39. Ст. 380.
3. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січ. 2020 р. № 463-IX. Голос України. 2020. № 50.
4. Про позашкільну освіту : Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1841-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 46. Ст. 393.
5. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квіт. 2001 р. № 2402-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142.
6. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 берез. 1991 р. № 875-XII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 21. Ст. 252.
7. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 6 жовт. 2005 р. № 2961-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 2–3. Ст. 36.
8. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січ. 2019 р. № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 18. Ст. 73.
9. Про молодіжну політику : Закон України від 27 квіт. 2021 р. № 1414-IX. Голос України. 2021. № 92.
10. Конвенція про права дитини : міжнародний документ від 20 листоп. 1989 р. URL: Офіційний портал Верховної Ради України (дата звернення: 13.05.2026).
11. Конвенція про права осіб з інвалідністю : міжнародний документ ООН від 13 груд. 2006 р. URL: Офіційний портал Верховної Ради України (дата звернення: 13.05.2026).

12. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : постанова Кабінету Міністрів України від 12 лип. 2017 р. № 545. URL: Офіційний портал Верховної Ради України (дата звернення: 13.05.2026).

13. Про організацію інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 15 серп. 2011 р. № 872. URL: Офіційний портал Верховної Ради України (дата звернення: 13.05.2026).

14. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання : наказ Міністерства освіти і науки України від 1 жовт. 2010 р. № 912. URL: Офіційний портал Верховної Ради України (дата звернення: 13.05.2026).

15. Про затвердження Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 366-р. URL: Офіційний портал Верховної Ради України (дата звернення: 13.05.2026).

Література

16. Адирхаєва Л. В. Здоровий спосіб життя як чинник, що забезпечує розвиток рухової активності студентської молоді [Текст] : навч. посіб. / Л. В. Адирхаєва, С. Г. Адирхаєв, У. В. Кор - нійко. – Київ : КиМУ, 2021. – 160 с.

17. Барна Н.В., Коротєєва А.В. Інклюзивно-реабілітаційний туризм [Текст] : посібник / Н. В. Барна, А. В. Коротєєва. – Київ, 2024. – 124 с.

18. Бацман О. С. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Соціальна робота з ЛФО (людьми з функціональними обмеженнями)» [Текст] / О. С. Бацман. – Полтава : Полтав. ін-т економіки і права, 2023. – 156 с.

19. Бойко Г. М. Контроль за динамікою працездатності осіб з синдромом Дауна в процесі занять фізичною культурою і спортом [Текст] : метод. посіб. / Г. М. Бойко, Т. П. Вісковатова. – Полтава : [б. в.], 2021. – 52 с.

20. Бойко Г. М. Особливості проведення корекційної роботи з підлітками із синдромом Дауна з використанням засобів фізичної культури і спорту [Текст] : метод. посіб. / Г. М. Бойко. – Полтава : [б. в.], 2025. – 49 с.

21. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія [Текст] : посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Г. М. Бойко. – Полтава : АСМІ, 2017. – 340 с.
22. Гладких Н. В. Актуальні проблеми навчання та виховання дітей з комплексними порушеннями розвитку в Україні // Науковий часопис імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2024. – С. 52-57.
23. Гладченко І.В. Соціалізація дітей-сиріт першого року життя з порушеннями психофізичного розвитку [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Гладченко Ірина Вікторівна; Ін-т спец. педагогіки НАПН України. – К., 2025. – 210 арк.: рис., табл.
24. Глушенко К.О. Особливості психолого-педагогічної діагностики дітей з комплексними порушеннями / К.О. Глушенко // Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки. Збірник наукових праць: Матеріали першого Всеукраїнського з'їзду тифлопедагогів (4-5 травня 2006р.) – Харків, 2006. – Випуск 6. – Ч.1. – с. 122-132.
25. Давиденко Г. В. Умови впровадження інклюзивного навчання у вищих навчальних закладах Європейського Союзу (психолого-ментальний, соціальний та організаційний аспекти) [Текст] : навч. посіб. / Г. В. Давиденко. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2025. – 102 с. – Бібліогр.: с. 77–97.
26. Дидактичні та методичні засади спеціальної освіти дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку: нав.-метод. посіб. / Н.О. Макаруч, А.М. Висоцька, О.В. Чеботарьова, І.В. Гладченко, А.В. Міненко, С.В. Трикоз, Г.О. Блеч., І.В. Бобренко, – К., 2024. – 337 с.
27. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі / навчально-методичний посібник /авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін – К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. – 208 с.
28. Добровіцька О. О. З дисципліни «Основи інформатики та комп'ютерної техніки» для студентів з вадами зору [Текст] : метод. посіб. / О. О. Добровіцька

; Хмельниц. ін-т соц. технологій Ун-ту «Україна». – Хмельницький : ХІСТ Ун-ту «Україна», 2025. – 84 с.

29. Добровіцька О. О. Інформаційні технології : навч.-ме - тод. посіб. для студентів із вадами зору [Текст] / О. О. Добровіцька. – Київ : Талком, 2018. – 152 с.

30. Іванова І. Б. Методи соціальної роботи (на основі державних стандартів соціальних послуг) [Текст] : навч. посіб. / І. Б. Іванова. – Київ : Ун-т «Україна», 2018. — 301 с.

31. Іванова І. Б. Практична підготовка студентів спеціальності «Соціальна робота» [Текст] : навч.-метод. посіб. / І. Б. Іва - нова, А. К. Базиленко, В. А. Дика. – Київ : Ун-т «Україна», 2017. – 72 с.

32. Іванова І. Б. Соціальна робота з людьми з особливими потребами [Текст] : навч. посіб. / І. Б. Іванова. – Київ : Задруга, 2025. – 416 с. 101

33. Іванченко А. В. Соціалізація і соціальне виховання [Текст] : навч. посіб. / А. В. Іванченко, А. А. Сбруєва, О. М. Дікова-Фаворська ; Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна», Житомир. екон.-гуманітар. ін-т. – Житомир : Полісся, 2024. – 216 с. – Бібліогр.: с. 211–214.

34. Кольченко К. О. Забезпечення рівних можливостей для навчання студентів з інвалідністю [Текст] : метод. посіб. для викладачів щодо роботи в інтегрованих групах / К. О. Кольченко [та ін.]. – Київ : Ун-т «Україна», 2025. – 76 с.

35. Кольченко К. О. Освіта осіб з інвалідністю в Україні : можливості та особливості навчання людей з інвалідністю у вищих навчальних закладах [Текст] : метод. посіб. / К. О. Кольченко, Г. Ф. Нікуліна, Н. Я. Козліковська. – Київ : Ун-т «Україна», 2025. – 41 с.

36. Кравчук Л. С. Особливості психолого-фізичної реабілітації для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату [Текст] : навч.-метод. посіб. / Л. С. Кравчук. – Хмельницький : ХІСТ Ун-ту «Україна», 2023. – 156 с.

37. Нікуліна Г. Ф. Освіта осіб з інвалідністю: можливості та особливості навчання людей з інвалідністю у вищих навчальних закладах [Текст] : метод.

посіб. для абітурієнтів та студентів з інвалідністю / Г. Ф. Нікуліна, К. О. Кольченко, Н. Я. Козліковська. – Київ : Ун-т «Україна», 2025. – 41 с.

38. Оверчук В. А. Реабілітаційна психологія [Текст] : навч. посіб. / В. А. Оверчук. – Вінниця : ВСЕІ Ун-ту «Україна», 2024. – 295 с.

39. Організація навчального процесу студентів з інвалідністю [Текст] : метод. посіб. / В. В. Чижик [та ін.]. – Луцьк : Твердиня, 2024. – 75 с.

40. Панченко Т. Л. Організація психологічного і соціального супроводу учнів з обмеженими фізичними можливостями в умовах інклюзивного навчання. Фаховий модуль. Психологія [Текст] : навч. посіб. / Т. Л. Панченко. – Біла Церква : Акад. неперерв. освіти, 2017. – 120 с.

41. Пасічник Н. С. Соціальне становлення молоді з інвалідністю [Текст] : посіб.-практикум / Н. С. Пасічник, Н. Є. Трофименко., О. О. Карпова ; за заг. ред. Я. В. Новака. – Біла Церква : Білоцерківдрук, 2018. – 180 с.

42. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук, І.С. Булах, Т. М. Зелінська. – 2-е вид., доповн. – К.: Каравела, 2024. – 400 с.

43. Соціалізація молоді з особливими освітніми потребами: кращі практики: метод. посіб. / Базиленко А., Таланчук І., Давиденко Г. та ін.; за загальною редакцією А. Базиленко. – К.: Талком, 2022. – 128 с.

44. Стадненко Н. М. Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів / Н. М. Стадненко, Т. Д. Ілляшенко, А. Г. Обухівська. – [2-е вид. перероб. та доповн.]. – Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д. Г., 2022. – 36 с.

45. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навч. посіб. / [А. В. Гета та ін.] ; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. – Полтава : ПУЕТ, 2018. – 261 с.

46. Таланчук П. М., Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому середовищі. – Київ : Соцінформ, 2024. – 128 с.

47. Тюття Л. Т. Соціальна робота з людьми з особливими потребами [Текст] : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Л. Т. Тюття, І. Б. Іванова [та ін.]. – Київ : Задруга, 2021. – 416 с.

48. Хорошуха М. Ф. Функціональна діагностика [Текст] : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / М. Ф. Хорошуха [та ін.] ; Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – Київ : Ун-т «Україна», 2023. – 308 с.

49. Чайковський М. Є. Основи реабілітології [Текст] : навч.-метод. посіб. / М. Є. Чайковський ; Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна», ХІСТ Ун-ту «Україна». – Київ : Ун-т «Україна», 2025. – 172 с.

50. Чайковський М. Є. Особливості впровадження інклюзії у вищому навчальному закладі [Текст] : навч. посіб. / М. Є. Чайковський. – Київ : Ун-т «Україна», 2025. – 152 с.

51. Чайковський М. Є. Соціально-педагогічна робота з молоддю з інвалідністю в інклюзивному освітньому просторі : навч.-метод. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / М. Є. Чайковський, О. О. Добровіцька. – Київ : Ун-т «Україна», 2018. – 272 с.

52. Чайковський М. Є. Сучасні технології і соціально-педагогічні умови реабілітації молоді з особливими потребами : навч. посіб. / М. Є. Чайковський. – Київ : ХІСТ Ун-ту «Україна», 2017. – 160 с.

53. Чеботарьова О.В. Сонячні діти. Діти із синдромом Дауна / О.В. Чеботарьова, І.В. Гладченко. – Харків: Видавництво «Ранок», ВГ «Кенгуру». – 2019. – 32 с.

54. Чеботарьова О.В. Сучасні підходи до трудового навчання учнів з порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту / О.В. Чеботарьова // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2024. – № 4 (84). – С. 56-64.

55. Швалб Ю. М. Психологічні моделі соціалізації особистості / Актуальні проблеми психології. 2025. Т. 7, № 38. С. 503–517.

56. Шимко І. М., Талаш І. О. Соціалізація особистості. Ч. 1 : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2018.

57. Школяр Л., Михайлюченко А. Соціалізація дітей з особливими потребами у навчанні у закладах загальної середньої освіти України в умовах дії воєнного стану / Ввічливість. Humanitas. 2023. № 5. С. 117–126.

58. Ярмола, Н. А., Тороп, К. С. Системоутворювальна роль компетентностей в організації навчального процесу для дітей з особливими потребами/ Ярмола, Н. А., Тороп, К. С.//Вид-во НПУ ім. МП Драгоманова. – 2021. – № 40. – С. 99-106.

Електронні ресурси

59. Міністерство освіти і науки України : офіційний сайт. URL: МОН України (дата звернення: 13.05.2026).

60. Міністерство соціальної політики України : офіційний сайт. URL: Мінсоцполітики України (дата звернення: 13.05.2026).

61. Державна служба якості освіти України : офіційний сайт. URL: Державна служба якості освіти України (дата звернення: 13.05.2026).

62. Інклюзивно-ресурсні центри України : офіційний інформаційний ресурс. URL: ІРЦ України (дата звернення: 13.05.2026).

63. ЮНІСЕФ Україна : офіційний сайт. URL: UNICEF Ukraine (дата звернення: 13.05.2026).

64. Яготинський будинок дитячої та юнацької творчості Яготинської міської ради : офіційний сайт. URL: Яготинський БДЮТ (дата звернення: 13.05.2026).

65. Яготинська міська рада : офіційний сайт. URL: Яготинська міська рада (дата звернення: 13.05.2026).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Анкета для батьків дітей та молоді з особливими потребами**Шановні батьки!**

Дане опитування проводиться з метою дослідження ролі творчої діяльності у соціалізації дітей та молоді з особливими потребами. Анкета є анонімною, а отримані результати будуть використані лише в узагальненому вигляді для написання дипломної роботи.

Просимо Вас уважно ознайомитися із запитаннями та обрати варіант відповіді, який найбільше відповідає Вашій думці.

1. Вік Вашої дитини:

- ☐ до 6 років
- ☐ 7–10 років
- ☐ 11–14 років
- ☐ 15–18 років
- ☐ понад 18 років

2. Стать дитини:

- ☐ хлопець
- ☐ дівчина

3. Чи відвідує Ваша дитина творчі гуртки або заняття?

- ☐ так, регулярно
- ☐ інколи
- ☐ ні

4. Які саме творчі заняття відвідує Ваша дитина?

(можна обрати декілька варіантів)

- ☐ образотворче мистецтво
- ☐ музика
- ☐ танці
- ☐ театральне мистецтво
- ☐ декоративно-ужиткова творчість
- ☐ вокал
- ☐ інше _____

5 впливають на дитину?

- ☐ покращують спілкування з однолітками
- ☐ сприяють розвитку впевненості у собі
- ☐ допомагають емоційному розвитку
- ☐ розвивають творчі здібності
- ☐ позитивно впливають на поведінку
- ☐ важко відповісти

6. Чи змінилася соціальна активність Вашої дитини після участі у творчих заняттях?

- ☐ значно покращилась
- ☐ частково покращилась
- ☐ не змінилась
- ☐ важко відповісти

7. Які труднощі виникають у процесі соціалізації Вашої дитини?

- ☐ труднощі у спілкуванні
- ☐ замкнутість
- ☐ низька самооцінка
- ☐ труднощі адаптації у колективі
- ☐ відсутність спеціальних умов
- ☐ інше _____

8. Чи достатньо, на Вашу думку, у громаді створено умов для творчого розвитку дітей та молоді з особливими потребами?

- ☐ так
- ☐ частково
- ☐ ні
- ☐ важко відповісти

9. Як Ви оцінюєте роботу педагогів та керівників гуртків?

- ☐ дуже добре
- ☐ добре
- ☐ задовільно
- ☐ незадовільно

10. Які види підтримки є найбільш необхідними для дітей та молоді з особливими потребами?

11. Ваші пропозиції щодо покращення творчої та соціалізаційної роботи:

Дякуємо за участь в опитуванні!

Анкета для педагогів Яготинського будинку дитячої та юнацької творчості

Шановні педагоги!

Дане опитування проводиться з метою дослідження особливостей соціалізації дітей та молоді з особливими потребами засобами творчості. Анкета є анонімною, а результати будуть використані лише в узагальненому вигляді для написання дипломної роботи.

Просимо Вас відповісти на запитання анкети, обравши відповідний варіант відповіді або висловивши власну думку.

1. Ваш педагогічний стаж:

- ☐ до 3 років
- ☐ 3–10 років
- ☐ 11–20 років
- ☐ понад 20 років

2. Який творчий напрям Ви викладаєте?

- ☐ образотворче мистецтво
- ☐ музичне мистецтво
- ☐ хореографія
- ☐ театральне мистецтво
- ☐ декоративно-ужиткова творчість
- ☐ інше _____

3. Чи працюєте Ви з дітьми та молоддю з особливими потребами?

- ☐ так
- ☐ ні

4. Як часто діти з особливими потребами беруть участь у творчих заходах та заняттях?

- ☐ регулярно
- ☐ періодично
- ☐ рідко

5. Які методи творчої роботи Ви найчастіше використовуєте?

(можна обрати декілька варіантів)

- ☐ арт-терапія
- ☐ колективні творчі справи
- ☐ театралізовані заняття
- ☐ музичні вправи
- ☐ ігрові методики
- ☐ майстер-класи
- ☐ інше _____

6. Який вплив творчі заняття мають на соціалізацію дітей та молоді з особливими потребами?

- ☐ сприяють розвитку комунікації
- ☐ формують впевненість у собі
- ☐ покращують адаптацію в колективі
- ☐ розвивають емоційну сферу
- ☐ стимулюють самореалізацію
- ☐ інше _____

7. З якими труднощами Ви стикаєтесь у роботі?

- ☐ недостатнє матеріальне забезпечення
- ☐ нестача спеціальних методик
- ☐ недостатня підготовка педагогів
- ☐ труднощі комунікації з дітьми
- ☐ недостатня підтримка батьків
- ☐ велика наповнюваність груп
- ☐ інше _____

8. Чи достатньо умов створено у закладі для роботи з дітьми та молоддю з особливими потребами?

- ☐ так
- ☐ частково
- ☐ ні

9. Які форми творчої діяльності, на Вашу думку, є найбільш ефективними для соціалізації?

10. Які заходи сприятимуть удосконаленню роботи з дітьми та молоддю з особливими потребами?

11. Ваші побажання та пропозиції щодо покращення інклюзивної творчої діяльності:

Дякуємо за участь в опитуванні!